

Załącznik do Uchwały Nr.....
Rady Miasta Częstochowy

z dnia

CZĘSTOCHOWA 2025

Strategia rozwoju miasta

CZĘSTOCHOWA – miasto o t w a r t e n a w i e l o ść s t r a t e g i i ż y c i a

Urząd Miasta Częstochowy
Biuro Strategii Rozwoju Miasta
Sławomir Bednarek
Agata Latacz, Maciej Piwowarczyk
Częstochowa, czerwiec 2009

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
2. Opis sytuacji społeczno – gospodarczej.....	7
3. Analiza strategiczna miasta	17
3.1. Miasto – obiekt analizy i mechanizm jego rozwoju.....	17
3.2. Analiza uwarunkowań rozwoju miasta (analiza SWOT).....	19
3.3. Scenariusze rozwoju miasta	20
4. Programowanie rozwoju miasta	23
5. Strategia rozwoju miasta na lata 2010-2025.....	26
5.1. Wizja i misja miasta	26
5.2. Zasady dobrego rządzenia.....	27
5.3. Cel główny, priorytety i cele ogólne	27
5.4. Cele szczegółowe – kierunki działań	29
5.5. Mierniki osiągnięcia celów	38
6. Wdrażanie i monitorowanie realizacji strategii rozwoju miasta	41
7. Uwarunkowania i ramy finansowe realizacji strategii rozwoju miasta	43
8. Polityki i dziedzinowe programy rozwoju	45
Spis ważniejszych ilustracji	49
Spis tabel	49

1. Wprowadzenie

Żyjemy w coraz bardziej złożonym świecie, w świecie zmienności i niepewności informacji, nieprzewidywalności zjawisk i procesów społeczno – ekonomicznych oraz silnie konkurencyjnym i mobilnym świecie wyboru. Problemy lokalne i regionalne są dodatkowo potęgowane globalnym kryzysem finansowym i prognozowanym spowolnieniem rozwoju ekonomicznego, wahaniami cen paliw i stałym wzrostem cen energii, zmiennością sytuacji na rynkach oraz efemerycznością norm i standardów technologii teleinformacyjnych (ICT). Istnieje zatem pilna potrzeba dokonania trafnej oceny słabych i mocnych stron miasta oraz szans i zagrożeń rozwoju płynących z jego otoczenia. Perspektywna analiza uwarunkowań rozwoju, najważniejszych problemów i wyzwań, stanowi podstawę wyboru strategii działania samorządu miasta w perspektywie 2025 roku, służącej skutecznemu i efektywnemu zarządzaniu zasobami miasta i trwałej poprawie jakości życia jego mieszkańców. W dzisiejszych „płynnych” czasach szansą na przetrwanie i rozwój jest uwolnienie mechanizmów adaptacyjnych do szybko zmieniającego się otoczenia i narastających dysproporcji w poziomie i warunkach życia w polskich metropoliach (Warszawa, Wrocław, Kraków, Poznań, Trójmiasto) i miastach średniej wielkości.

W dobie ekonomii wiedzy i kształtowania się „społeczeństwa informacyjnego” podstawowym warunkiem i bodźcem rozwoju jest edukacja, a także efektywna współpraca środowiska naukowego i gospodarczego miasta. Potencjał intelektualny, zwłaszcza ludzi o wykształceniu technicznym, projektantów, inżynierów-specjalistów i managerów programów i projektów infrastrukturalnych, zadecyduje o możliwościach rozwoju i unowocześnienia infrastruktury i gospodarki lokalnej – podstaw zamożności i dobrostanu mieszkańców miasta.

Aby miasto mogło się trwale i harmonijnie rozwijać musi być atrakcyjne i konkurencyjne ekonomicznie - „musi mieć siłę przyciągania i zatrzymywania kapitału, przedsiębiorstw, instytucji, talentów, idei i koncepcji”.

Nadrzędnym celem działań obecnych władz miasta jest – zgodnie z obowiązującą strategią rozwoju miasta – Częstochowa 2010 – odczuwalna poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców, stworzenie klimatu i warunków sprzyjających rozkwitowi kultury i przedsiębiorczości oraz znaczący wzrost nakładów na inwestycje infrastrukturalne. Realizacja tych celów jest procesem złożonym i długotrwałym, ale koniecznym by „nie pozostać na peryferiach bez perspektyw i znaczenia”.

Uznano, że podstawy strategii rozwoju miasta na lata 2010-2025 – wyrażone w misji i wizji rozwoju miasta dotychczasowej strategii działania – powinny być kontynuowane. Generalny cel rozwoju miasta nie ulega zasadniczej zmianie, przeformułowano natomiast priorytety oraz cele i kierunki działań, koncentrując się na kształtowaniu i umacnianiu endogennych zasobów miasta – kapitału intelektualnego, społecznego i instytucjonalnego wspólnoty mieszkańców oraz kapitału materialnego (infrastruktura techniczna i społeczna), sprzyjając w ten sposób podnoszeniu jakości życia oraz wzrostowi jego atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej.

W pracach nad strategią, w warstwie jej priorytetów i celów, wykorzystano głosy opinii publicznej i komentarze ekspertów, artykułowane w ramach licznych debat nad stanem i dalszym rozwojem miasta, inicjowanych również przez media lokalne (m.in. akcja „Przystanek Częstochowa”). Inspiracją był również dorobek prac nad projektem „Rozwój gospodarczy Częstochowy” realizowany przez Radę Gospodarczą przy Prezydencie Miasta, a także wyniki licznych eksperckich opracowań i programów oraz badań analitycznych w tym socjologicznych wykonanych na zamówienie Urzędu Miasta.

Strategia rozwoju miasta jest najważniejszym dokumentem planistycznym przygotowywanym przez samorząd miasta, określającym cele i priorytety polityki rozwoju lokalnego. Z chwilą uchwalenia przez Radę Miasta strategia staje się podstawowym i nadrzędnym dokumentem – obok „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy” kreującego politykę przestrzenną - formułującym politykę długofalowego rozwoju miasta. Podstawowym instrumentem wdrażania strategii rozwoju miasta są spójne z nią dziedzinowe programy rozwoju oraz Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI).

Strategia rozwoju miasta pełni również funkcje edukacyjne i informacyjno – promocyjne jako instrument komunikacji społecznej i partnerskiej współpracy regionalnej.

Struktura dokumentu odzwierciedla kolejne etapy programowania rozwoju miasta (roz.4). Wynikiem prac etapu analityczno-diagnostycznego jest synteza opisu sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta (roz.2) oraz analiza strategiczna (roz.3), obejmująca m.in. analizę uwarunkowań i scenariusze rozwoju miasta. Strategię rozwoju miasta na lata 2010 - 2025, wizję miasta, misję samorządu miasta oraz priorytety i hierarchię celów z miernikami ich osiągnięcia przedstawiono w rozdziale 5. Wdrażanie i monitorowanie realizacji strategii rozwoju miasta opisano w roz.6, a jej ramy finansowe w roz.7. Informacje o instrumentach wdrażania strategii – politykach i dziedzinowych programach rozwoju - przedstawiono w roz.8.

2. Opis sytuacji społeczno – gospodarczej

Częstochowa – 13. pod względem populacji (240,6 tys. mieszkańców¹) i 12. pod względem powierzchni (160 km²) **miasto** (na prawach powiatu) **Polski**, stolica subregionu północnego/częstochowskiego² województwa śląskiego - jest miastem o wielowiekowej historii i tradycji, położonym w południowo - centralnej części Polski na Wyżynie Krakowsko - Częstochowskiej.

Częstochowa z Jasną Górą jest centrum pielgrzymkowym o światowej sławie i znaczeniu; drugim – po Lourdes – centrum kultu maryjnego.

Częstochowa jest również miastem ludzi przedsiębiorczych, z silnie rozwiniętym sektorem przemysłu, usług i handlu, rzemiosła i drobnej wytwórczości. Jest też ośrodkiem kultury i nauki ze stale rozwijającym się centrum akademickim – wielofunkcyjnym ośrodkiem miejskim o znacznym, ciągle nie w pełni wykorzystanym, potencjale ekonomicznym i społecznym.

- **W Częstochowie** koncentruje się **ponad połowa potencjału gospodarczego subregionu częstochowskiego** (53,7% liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie). W końcu 2007 roku w systemie REGON zarejestrowano 24,8 tys. podmiotów gospodarczych. Liczba pracujących to 78,1 tys. pracowników (bez zatrudnionych w tzw. mikroprzedsiębiorstwach).
- **Częstochowa** jest znaczącym w regionie **ośrodkiem szkolnictwa i nauki**: w 47 publicznych szkołach podstawowych, 32 gimnazjach, 22 liceach ogólnokształcących oraz w 36 szkołach zawodowych: zasadniczych, średnich i policealnych kształci się około 53 tys. uczniów (rok szkolny 2007/2008). W mieście swoją siedzibę ma 8 szkół wyższych (Politechnika Częstochowska, Akademia im. Jana Długosza, Akademia Polonijna, Wyższa Szkoła Lingwistyczna, Wyższa Szkoła Zarządzania, Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki, Instytut Teologiczny w Częstochowie, Wyższe Seminarium Duchowne). W 6 szkołach wyższych (bez kościelnych szkół wyższych) studiuje ponad 28 tys. studentów, w tym około 16 tys. na studiach stacjonarnych (rok akademicki 2007/2008).
- **Częstochowa - ośrodek kultury**: filharmonia, teatry, muzea, galerie sztuki i ośrodki promocji kultury (Ośrodek Promocji Kultury GAUDE MATER”, Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie) przygotowują w kolejnych sezonach atrakcyjną ofertę imprez. Do najbardziej prestiżowych wydarzeń mających stałe miejsce w kalendarzu częstochowskich imprez kulturalnych należą: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej "Gaude Mater" organizowany przez Ośrodek Promocji Kultury, Międzynarodowy Festiwal Wiolinistyczny im. B. Hubermana, Triennale Sztuki "Sacrum" oraz Jasnogórskie Dożynki z Europejskimi Dniami Kultury Ludowej.
- Dzięki szczególnym walorom przyrodniczo - krajobrazowym licznych parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, okolice miasta stanowią **interesujący region turystyczny**. W mieście rozpoczyna bieg 13 szlaków turystycznych: 3 piesze (Szlak Orlich Gniazd, Szlak Jury Wieluńskiej oraz Szlak Walk 7. Dywizji Piechoty), 7 szlaków rowerowych, 2 konne i 1 kajakowy. Jura Krakowsko - Częstochowska to doskonałe tereny dla miłośników turystyki pieszej i rowerowej, a także amatorów wspinaczki skałkowej, eksploracji jaskiń i lotniarstwa.
- **Częstochowa jest ważnym węzłem komunikacji drogowej**. Leży na trasie 11. dróg różnej kategorii, w tym drogi krajowej nr 1 (DK1) łączącej Gdańsk, Warszawę i Łódź ze Śląskiem. Położenie miasta w korytarzu transportowym projektowanej autostrady A1 łączącej północ z południem Europy to niewątpliwym atut Częstochowy. Najbliższe regionalne porty lotnicze to: Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach (ok. 60 km od Częstochowy) i Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice (ok. 150 km).

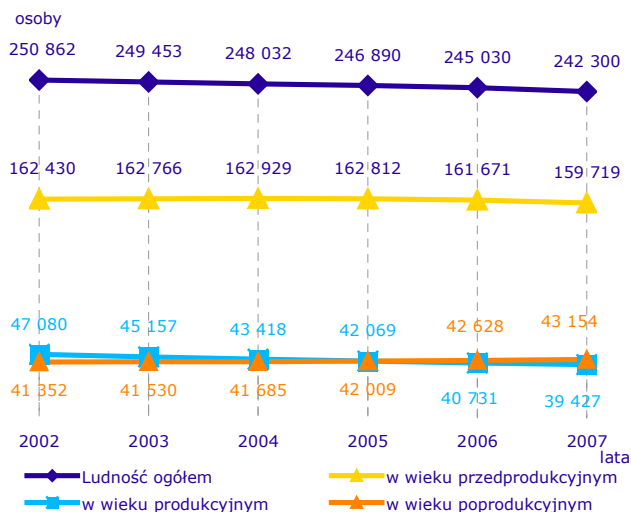
¹ Liczba mieszkańców wg faktycznego miejsca zamieszkania – stan na 31.12.2008

² Podregion/subregion częstochowski wg klasyfikacji NUTS PL.224 – Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 105/2007 z dnia 1 lutego 2007 roku zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) – jest statystyczną jednostką terytorialną na poziomie NUTS 3 nie posiadającą osobowości prawnej stanowiącą zgrupowanie powiatów ziemskich: częstochowskiego, kłobuckiego, myszkowskiego i powiatu grodzkiego miasta Częstochowy. Województwo śląskie tworzy 8 podregionów: częstochowski (3.2.24.46), bielski, rybnicki, bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki i tyski.

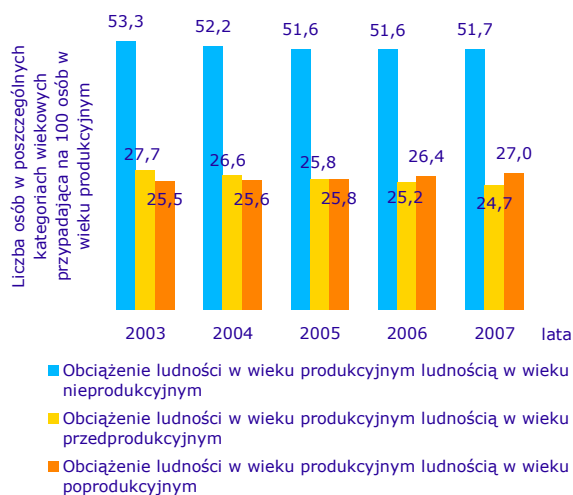
Demografia

W ostatnich latach **liczba ludności** Częstochowy systematycznie **maleje**. W porównaniu do początku 2003 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się w **2007 o 3,4%** (a w **2008 o 4,1%**).

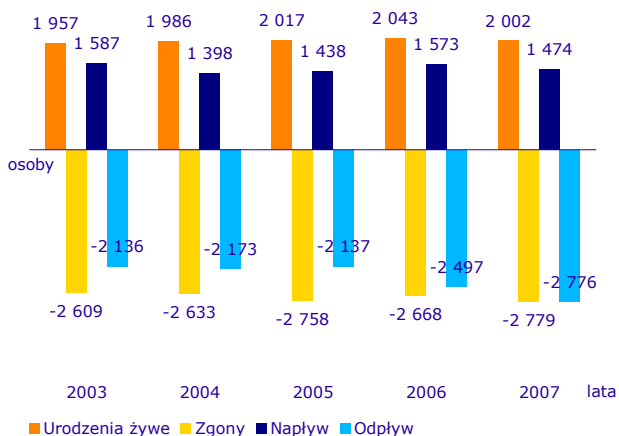
Ludność 2002-2007

Wskaźniki demograficzne 2003-2007

Ruch naturalny i migracje ludności 2003-2007

Proces demograficznego starzenia się ludności znajduje swoje odzwierciedlenie m.in. w strukturze i liczebności tzw. ekonomicznych grup wieku. Z roku na rok systematycznie **zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym** (do 17 lat) oraz w **wieku produkcyjnym** (od 18 do 59 lat kobiety i 64 lat mężczyźni) a **zwiększa się liczba osób w wieku poprodukcyjnym** (60 lat i więcej kobiety oraz 65 lat i więcej mężczyźni). Liczba osób w **wieku produkcyjnym** w porównaniu do początku 2003 roku zmniejszyła się o 16,2%, stanowiąc w końcu **2007 r. 16,3%** ludności ogółem. Liczba osób w **wieku poprodukcyjnym** wzrosła o 4,4%, stanowiąc w końcu **2007 r. 17,8%** ludności ogółem. Liczba osób w **wieku produkcyjnym** pozostała prawie na niezmiennym poziomie, stanowiąc w końcu **2007 r. 65,9%** ludności ogółem.

Analiza współczynników obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym i nieprodukcyjnym w okresie 2003-2007 wskazuje na **pogłębianie się niekorzystnych relacji**. W analizowanym okresie odnotowano spadek obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym wzroście obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym. W **2007 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym** przypadało **24,7 osób w wieku przedprodukcyjnym** (o 3 pkt. proc. mniej niż w 2003 r.), **27 osób w wieku poprodukcyjnym** (o 1,5 pkt. proc. więcej niż w 2003 r.).

Utrzymujący się ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji stanowiły główne przyczyny dalszego spadku liczby mieszkańców Częstochowy.

W latach **2003-2007 odływ ludności³** z Częstochowy wyniósł ogółem ponad **11,7 tys. osób** i był **o 57% większy od napływu ludności⁴** do miasta. Spośród wszystkich osób migrujących z Częstochowy w latach 2003-2007 **57%** stanowiły **osoby migrujące na tereny wiejskie**, **37%** osoby migrujące **do innych miast** i **6%** osoby migrujące **zagranicę**. **Odływ** ludności z Częstochowy **na wieś** w latach 2003-2007 był **o 80% większy od napływu** ludności **ze wsi**, a **odływ** ludności **do innych miast** **o 25% większy od napływu** ludności **z innych miast**. Liczba osób, które **wyemigrowały** z Częstochowy w latach 2003-2007 była ponad **dwukrotnie wyższa** od liczny **imigrantów** przybyłych do Częstochowy, przy czym najwięcej osób wyemigrowało w ostatnich dwóch latach (73% ogółu emigrantów).

³ wymeldowania z pobytu stałego

⁴ zameldowania na pobyt stały

Prognoza liczby ludności⁵ w perspektywie **2030** roku przewiduje systematyczny **spadek liczby mieszkańców** Częstochowy do poziomu **191 680 mieszkańców** – spadek o 21% w stosunku do stanu faktycznego w końcu 2007 r. Prognoza przewiduje również **istotne zmiany w strukturze wiekowej** mieszkańców Częstochowy. W stosunku do stanu faktycznego w końcu 2007 roku **liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszy się o 43,7%**, w wieku **produkcyjnym zmniejszy się o 33,7%**, a w wieku **poprodukcyjnym wzrośnie o 47,2%**.

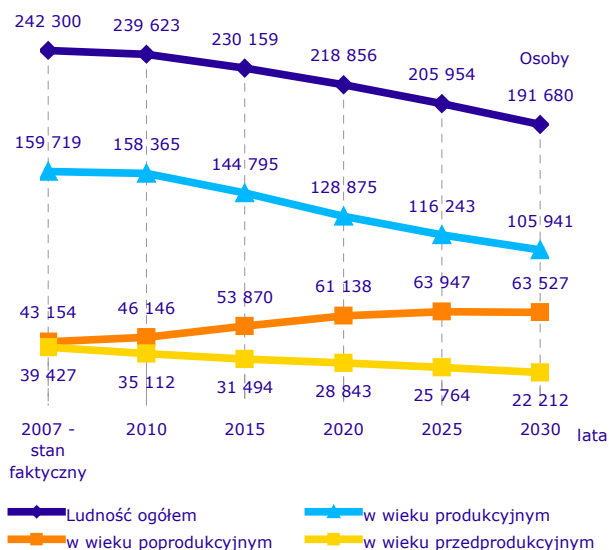
Analiza współczynników obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym i nieprodukcyjnym w perspektywie 2030 r. wskazuje na **pogłębianie się niekorzystnych relacji**. W analizowanym okresie prognozowany jest dalszy spadek obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku przedprodukcyjnym i przy jednoczesnym wzroście obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym i ludnością w wieku nieprodukcyjnym.

Prognoza liczby ludności w perspektywie **2030** r. przewiduje, że na **100 osób w wieku produkcyjnym** przypadają będzie **21 osób w wieku przedprodukcyjnym** (o 4 pkt. proc. mniej w stosunku do stanu faktycznego w końcu 2007 r.), **60 osób w wieku poprodukcyjnym** (o 32,9 pkt. proc. więcej w stosunku do stanu faktycznego w końcu 2007 r.) i **80,9 osób w wieku nieprodukcyjnym** (o 29,2 pkt. proc. więcej w stosunku do stanu faktycznego w końcu 2007 r.). Wysoką dynamiką wzrostu charakteryzować się będzie najstarsza grupa ludności. Sprzyjać temu będzie również prognozowane dalsze wydłużanie się średniego trwania życia.

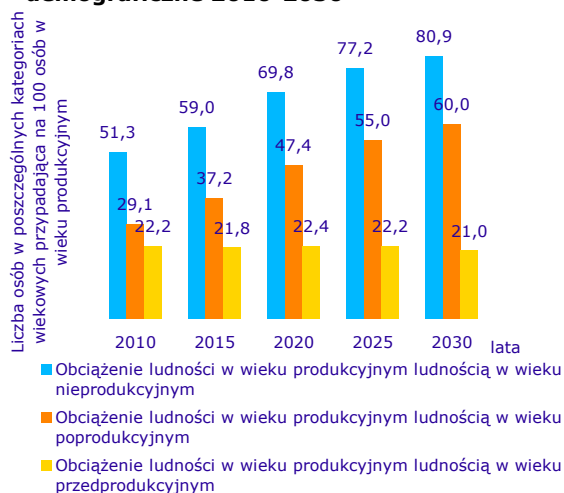
Rynek pracy

W **2007** roku **liczba pracujących⁶** wg faktycznego miejsca pracy (stan na dzień 31.12.2007) wyniosła 78 116 osób, o 4,7% więcej w porównaniu z końcem roku poprzedniego, a o **7,1% więcej** w porównaniu z końcem **2002** r. **Wzrost** liczby pracujących odnotowano w **sektorze prywatnym** (o 7,7% w porównaniu do 2006, o 34,4% w porównaniu do 2002 r.), natomiast w **sektorze publicznym** wystąpił jej **spadek** (o 1,2% w porównaniu do 2006 r., o 25% w porównaniu do 2002). **Udział sektora prywatnego** w ogólnej liczbie pracujących w 2007 roku wyniósł **67,9%** i był o 2 pkt. proc. wyższy niż w 2006 r., a o 13,8 pkt. proc. wyższy niż w 2002 r.

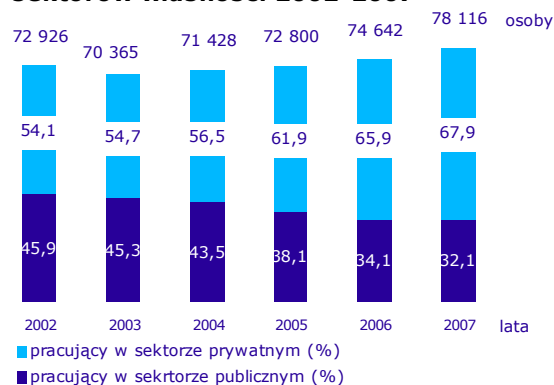
Prognoza liczby ludności 2010-2030

Prognozowane wskaźniki demograficzne 2010-2030

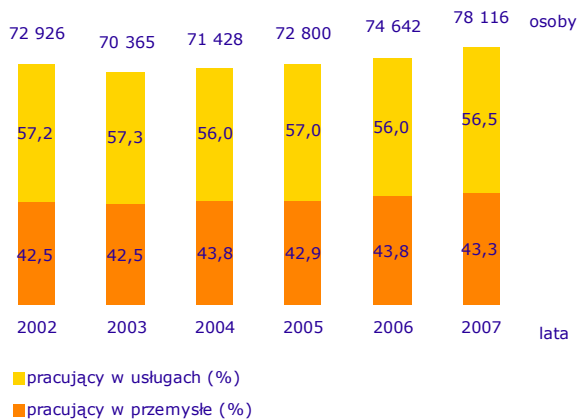
Struktura pracujących według sektorów własności 2002-2007

⁵ Prognoza ludności na lata 2003-2030 opublikowana przez GUS w 2004 r. podaje przewidywane stany ludności faktycznie zamieszkałej na terenie Częstochowy (mieszkańcy staali oraz przebywający czasowo powyżej dwóch miesięcy). Stan wyjściowy 31 grudnia 2002 r. jest oparty na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r. Obecnie trwają prace nad aktualizacją prognozy ludności na lata 2008-2035.

⁶ osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód; do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór); pracodawców i pracujących na własny rachunek (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin); osoby wykonujące pracę nakładczą; agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez tych agentów); członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych, innych spółdzielni zajmujących się produkcją rolną i spółdzielni kółek rolniczych).
Do **pracujących nie zalicza się: pracujących w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób** oraz w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, zatrudnionych w organizacjach społecznych, politycznych, związkach zawodowych i innych oraz zatrudnionych w działalności w zakresie obronności, działalności dotyczącej porządku i bezpieczeństwa publicznego.

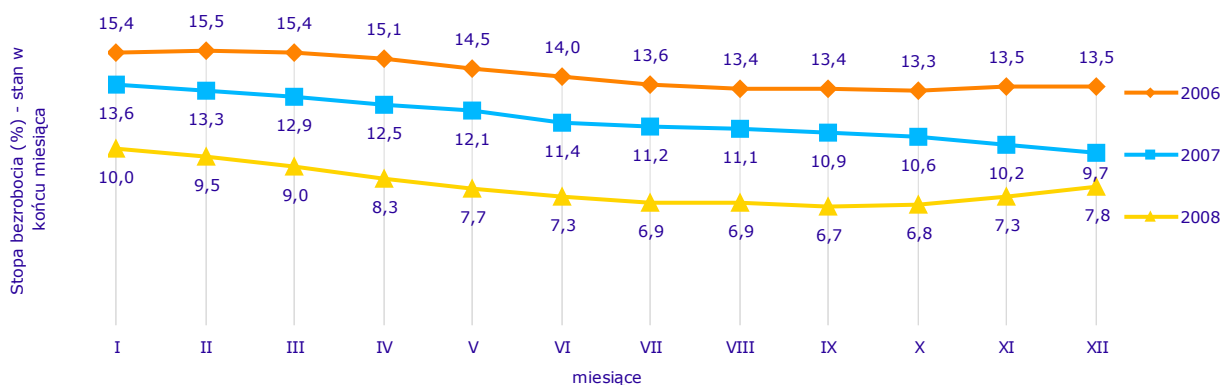
Struktura pracujących według rodzaju działalności 2002-2007

Wśród ogółu pracujących w końcu 2007 r. w dalszym ciągu **dominowali pracujący w usługach (56,5%)**. Udział pracujących w usługach w stosunku do pracujących ogółem wzrósł o 0,5 pkt proc. w porównaniu do 2006 r., a w porównaniu do 2002 r. spadł o 0,7 pkt. proc. Jednocześnie udział pracujących w przemyśle i budownictwie w stosunku do pracujących ogółem spadł o 0,5 pkt. proc. w porównaniu do 2006 r., a w porównaniu do 2002 r. wzrósł o 0,8 pkt. proc.

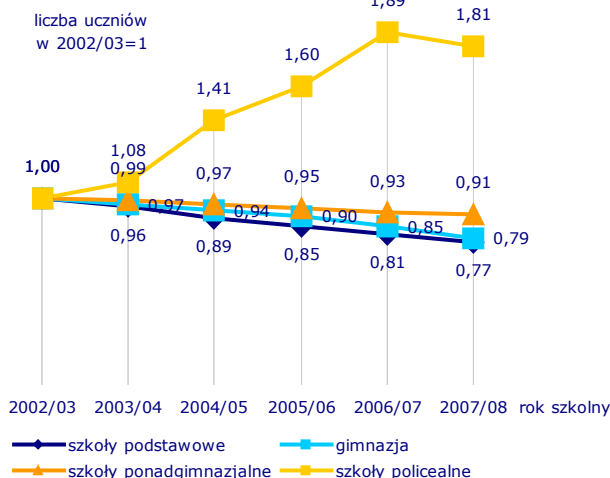
W Częstochowie (wg stanu na 31.12.2008) zarejestrowanych było **8 682 osób bezrobotnych**, tj. o 20,5% mniej niż w końcu grudnia roku poprzedniego, a **stopa bezrobocia** była o 1,9 pkt. proc. niższa w stosunku do grudnia 2007 roku i wyniosła **7,8%** (średnia w województwie 6,9% – spadek o 2,3 pkt. proc.).

Stopa bezrobocia rejestrowanego 2006-2008

E d u k a c j a

Dynamika liczby uczniów w poszczególnych typach szkół 2002-2007

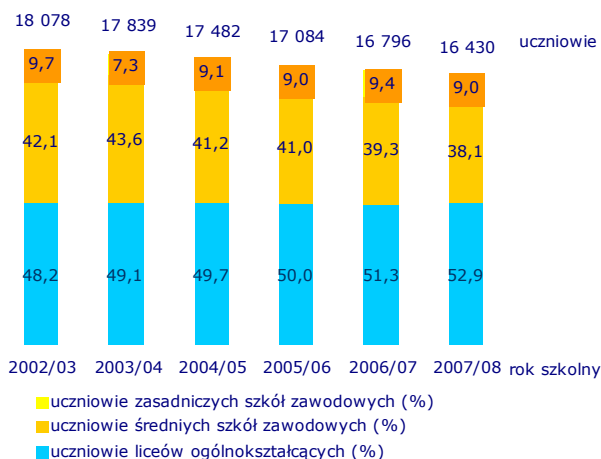

W Częstochowie w **roku szkolnym 2007/08** nauczaniem w zakresie **szkolnictwa podstawowego** objętych było **12 tys. uczniów**. W porównaniu z rokiem szkolnym 2002/03 **zmniejszyła się** zarówno liczba **szkół** podstawowych (z **54** do **47** szkół) jak i liczba **uczniów** (o **23,2%**). W Częstochowie do **32 gimnazjów** uczęszczało **7,5 tys. uczniów**. W porównaniu z rokiem szkolnym 2002/03 liczba **szkół gimnazjalnych** **zwiększyła się** (z **29** do **32**), natomiast **zmniejszyła się** liczba **uczniów** (o **21,5%**). W porównaniu do roku szkolnego 2002/03 odnotowano wyraźne **zmniejszenie** liczby **szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych** o **44,2%** (spowodowane głównie zmniejszeniem liczby średnich szkół zawodowych) przy jednoczesnym **zmniejszeniu liczby uczniów** o **9,1%**.

W roku szkolnym 2007/08 w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych (bez artystycznych i specjalnych) dla dzieci i młodzieży uczęszczało się **16,4 tys. uczniów**, z czego **52,9%** uczęszczało do **liceów ogólnokształcących**, **38,1%** do **średnich szkół zawodowych** (licea profilowane, technika ponadgimnazjalna, technika uzupełniająca, ponadpodstawowe średnie szkoły zawodowe) i **9%** do **zasadniczych szkół zawodowych**.

W porównaniu do roku szkolnego 2002/03 odnotowano wyraźne **zmniejszenie** liczby **szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych** o **44,2%** (spowodowane głównie zmniejszeniem liczby średnich szkół zawodowych) przy jednoczesnym **zmniejszeniu** liczby **uczniów** o **9,1%**.

Struktura uczniów szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół 2002-2007

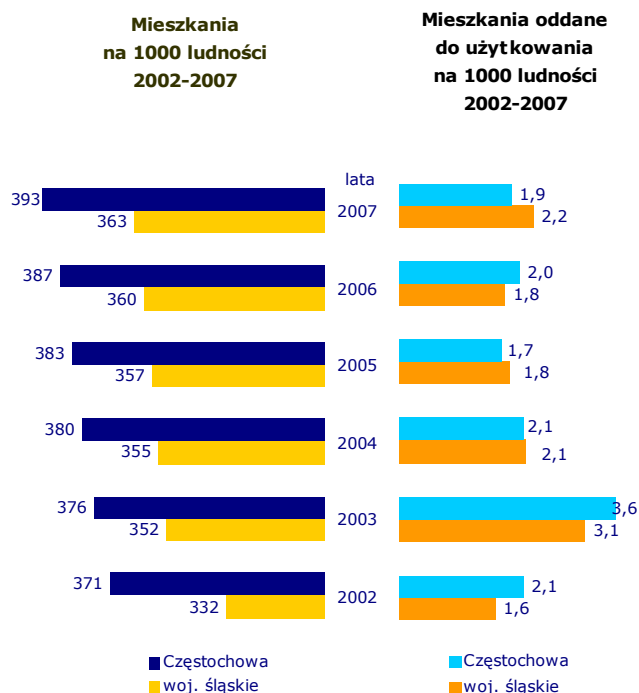
Częstochowa jest ośrodkiem naukowym i akademickim. W roku akademickim 2007/08 w **6 szkołach wyższych** (bez kościelnych szkół wyższych) kształciło się **28,5 tys. studentów**, co stanowiło 14,4% wszystkich studentów w województwie śląskim, z których 57,7% stanowili studenci studiów stacjonarnych. W ogólnej liczbie uczących się w szkołach wyższych w Częstochowie – 83% stanowią studenci szkół wyższych publicznych. W porównaniu do roku akademickiego 2003/2004 **liczba studentów zmalała o 21,4%**.

Mieszkalnictwo

Według stanu w końcu **2007 r. zasoby mieszkaniowe Częstochowy** stanowiło **95,29 tys. mieszkań**, o 0,42% więcej w porównaniu do 2006 r., a o 2,5% więcej w porównaniu do 2002 (w województwie śląskim wzrost odpowiednio o 0,54% i 7,4%). W strukturze zasobów mieszkaniowych dominowały **mieszkania osób fizycznych (46%)** oraz **spółdzielni mieszkaniowych (42%)**. Udział **mieszkań komunalnych** stanowił **11%**, a Towarzystwa Budownictwa Społecznego (TBS) 0,2%

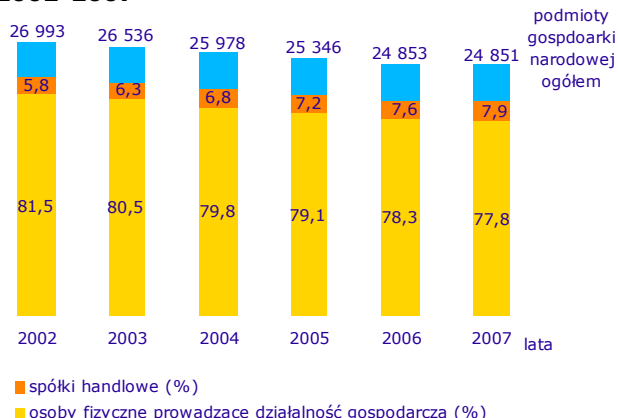
W porównaniu do 2002 r. zwiększył się udział mieszkań osób fizycznych (o 8 pkt. proc.) a zmniejszył udział mieszkań spółdzielczych (o 5 pkt. proc.) i komunalnych (o 2 pkt. proc.). W 2007 r. **przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania** w Częstochowie wyniosła **59,9 m²** (o 1,5 m² więcej niż 2002 r., województwie – 66,8 m² – wzrost o 1,5 m²).

W **2007 r.** w Częstochowie **przekazano do użytkowania 454 mieszkania**, o 6,6% mniej w porównaniu do 2006 r. i o 12,9% w porównaniu do 2002 r. Nadal dominuje **budownictwo indywidualne**, w ramach którego w 2007 r. oddano do użytkowania **61% mieszkań**. Udział budownictwa spółdzielczego w liczbie mieszkań oddanych do użytkowania ogółem wyniósł 15%, przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem 13%, a społecznego czynszowego 11%. Przeciętna powierzchnia mieszkania oddanego do użytkowania w 2007 r. kształtowała się na poziomie 126,8 m² (o 2,6 m² więcej niż w 2006 i 23,5 m² więcej niż w 2002 r.). W 2007 liczba mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła 1,9 (średnia w województwie 2,2, średnia krajowa 3,5). W **2007 r.** wydano **pozwolenia na realizację 895 mieszkań** (blisko dwukrotnie więcej niż przed rokiem i ponad czterokrotnie więcej niż w 2002 r.), z których **71,6%** realizowanych będzie przez **inwestorów budujących na sprzedaż lub wynajem**, a 28,4% przez inwestorów indywidualnych (budynki jedno- i dwurodzinne).

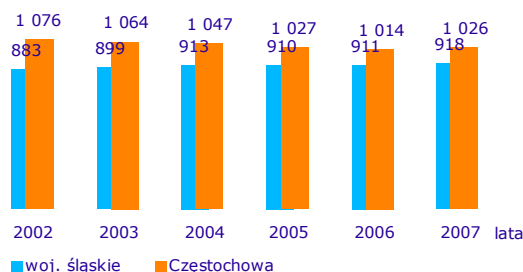

Gospodarka lokalna

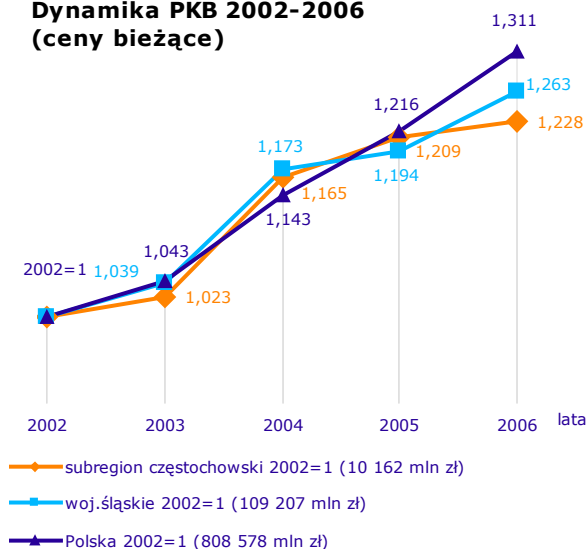
Struktura podmiotów gospodarki narodowej według formy prawnej 2002-2007

Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności 2002-2007

Dynamika PKB 2002-2006 (ceny bieżące)

W Częstochowie wg stanu na 31.12.2007 r. w rejestrze REGON⁷ zarejestrowanych było **24 851 podmiotów gospodarki narodowej** (o 7,9% mniej w porównaniu do 2002 r.), z których zdecydowaną większość (**98,4%**) stanowiły podmioty działające w **sektorze prywatnym**. Według kryterium **formy prawnej największą grupę** stanowiły **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 77,8%**. Spółki handlowe stanowiły 7,9% (z których 18,6% to spółki z udziałem kapitału zagranicznego). W latach 2002-2007 systematycznie malała liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (spadek o 12% w porównaniu do 2002 r.), natomiast wzrastała liczba spółek handlowych (wzrost o 24% w porównaniu do 2002 r.).

Pod względem liczby pracujących w 2007 r. przeważały **mikroprzedsiębiorstwa⁸ – 94,3%**. **Przedsiębiorstwa małe⁹ i średnie¹⁰** stanowiły **5,6%** ogółu podmiotów gospodarki narodowej działających w Częstochowie, a **duże przedsiębiorstwa** zaledwie **0,2%**.

Na 10 tysięcy ludności Częstochowy w 2007 r. przypadało 1 026 podmiotów gospodarki narodowej (średnia w województwie 918 podmiotów).

W 2006 roku wartość **produktu krajowego brutto¹¹** (PKB - obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej) wytworzonego w **subregionie częstochowskim** wyniosła **12 475 mln zł** i w porównaniu do 2005 r. była w cenach bieżących wyższa o 1,5%. W latach **2002-2006 średnie roczne tempo wzrostu PKB** w cenach bieżących kształtowało się na poziomie **5,3%** i było wolniejsze o 0,8 pkt. proc. od średniego tempa wzrostu PKB w województwie śląskim i o 1,7 pkt. proc. od średniego tempa wzrostu PKB w kraju.

Subregion częstochowski w **2006** roku wypracował **9%** wartości PKB wytworzonego w **województwie śląskim** (o 0,4 pkt. proc. mniej niż 2005 r. i o 0,3 pkt. proc. mniej niż w 2002 r.), a **1,2%** wartości PKB dla **kraju** (wartość bez zmian w porównaniu do 2005 r. i o 0,3 pkt. proc. mniej niż w 2002 r.).

⁷ Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON funkcjonuje na podstawie:

– Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. Nr 88, poz. 439 z późniejszymi zmianami),
 – rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 r. (Dz. U. Nr 69, poz. 763 z późniejszymi zmianami).

Obowiązek wpisu do rejestru mają:

– osoby prawne (np. spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnie),
 – jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej (np. spółki cywilne, komandytowe, jawne, wspólnoty mieszkaniowe),
 – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a także prowadzące indywidualne gospodarstwa rolne
 – oraz jednostki lokalne (zakłady, oddziały, filie) tych podmiotów.

Prezentowane dane nie obejmują indywidualnych gospodarstw rolnych oraz jednostek lokalnych.

⁸ Maksymalne średnioroczne zatrudnienie - 9 pracowników, roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający 2 mln euro lub suma aktywów bilansu nieprzekraczająca 2 mln euro.

⁹ Maksymalne średnioroczne zatrudnienie - 49 pracowników, roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający 10 mln euro lub suma aktywów bilansu nieprzekraczająca 10 mln euro.

¹⁰ Maksymalne średnioroczne zatrudnienie - 249 pracowników, roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający 50 mln euro lub suma aktywów bilansu nieprzekraczająca 43 mln euro.

¹¹ Dane dotyczące produktu krajowego brutto opracowywane są tylko dla jednostek 1 (kraj), 2 (województwo) i 3 (subregion) poziomu według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS)

Poziom wytworzonego w 2006 roku produktu krajowego brutto plasował subregion częstochowski na 35. pozycji wśród 45 subregionów kraju.

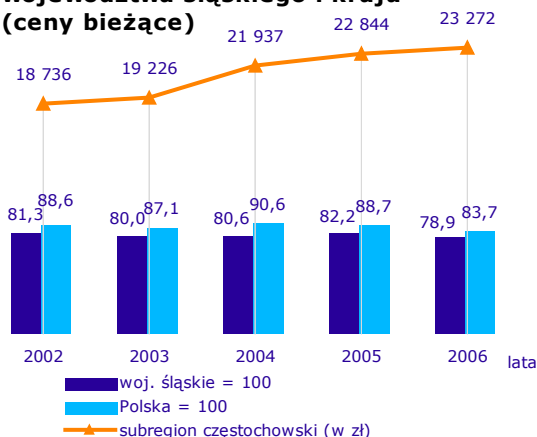
W 2006 roku wartości PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca (*per capita*) wyniosła 23 272 zł o 21,1% mniej od średniej w województwie śląskim (w 2005 r. mniej o 17,8%, w 2002 r. mniej o 18,7%), a o 16,3% mniej od średniej krajowej (w 2005 r. mniej o 11,3%, w 2002 r. mniej o 11,4%). Subregion częstochowski w 2006 roku zajmował pod względem wartości PKB *per capita* 19 lokatę (w 2005 r. 17) wśród 45. subregionów kraju.

Udział subregionu częstochowskiego w wytworzeniu wartości dodanej brutto¹² (WDB - wartość produktów/wyrobów i usług wytworzona przez jednostki krajowe rynkowe i nierynkowe pomniejszona o zużycie pośrednie poniesione w związku z jej wytworzeniem) województwa śląskiego spadł z poziomu 9,3% w 2002 r. do poziomu 9% w 2006 r. W latach 2002-2006 największy udział w generowaniu WDB w subregionie częstochowskim miały podmioty gospodarcze prowadzące działalność usługową i przemysłową a najmniejszy prowadzące działalność w rolnictwie. W 2006 r. podmioty prowadzące **działalność usługową** wygenerowały 57,4% WDB ogółem, podmioty prowadzące **działalność przemysłową** 39,1% WDB ogółem, a podmioty prowadzące **działalność w rolnictwie** 3,5% WDB ogółem (choć warto zaznaczyć, że w roku 1995 było to jeszcze 8,5%). W porównaniu do 2005 roku udział usług w tworzeniu WDB subregionu zwiększył się o 1,8 pkt. proc., udział przemysłu zmniejszył się o 1,2 pkt. proc., a udział rolnictwa zmniejszył się o 0,6 pkt. proc. Natomiast w porównaniu do 2002 roku odnotowano spadek udziału usług o 6,1 pkt. proc., spadek udziału rolnictwa o 0,7 pkt. proc. oraz wzrost udziału przemysłu o 6,8 pkt. proc.

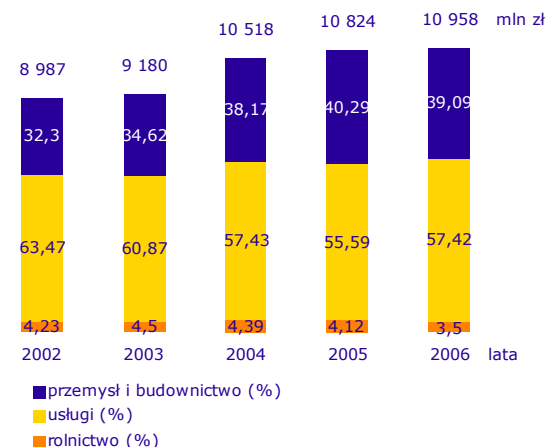
Wydajność pracy mierzona **wartością dodaną brutto przypadającą na jednego pracującego** wyniosła w subregionie częstochowskim w 2006 roku 61 362 zł i była o 20% niższa od średniej w województwie śląskim i o 13,2% niższa od średniej krajowej. W porównaniu do 2005 r. wydajność pracy w subregionie częstochowskim wzrosła o 1,04% (w województwie o 4,6%, w kraju o 6,2%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto¹³ wyniosło w Częstochowie w 2007 r. 2 517,31 zł i było o 14,2% niższe od średniej w województwie śląskim i o 12,2% niższe od średniej krajowej. W porównaniu do 2005 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło o 6,9% (w województwie o 7,5%, w kraju o 8,7%). W latach 2002-2007 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Częstochowie **wzrastało średnio rocznie o 5,1%** (w województwie o 5%, w kraju o 5,1%).

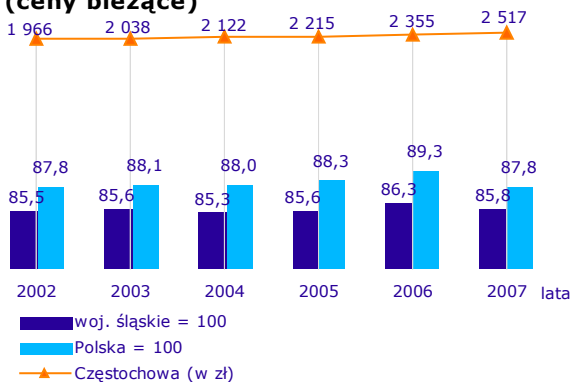
PKB per capita wytworzony w subregionie częstochowskim w latach 2002-2006 na tle województwa śląskiego i kraju (ceny bieżące)

Struktura wartości dodanej brutto subregionu częstochowskiego 2002-2006 (ceny bieżące)

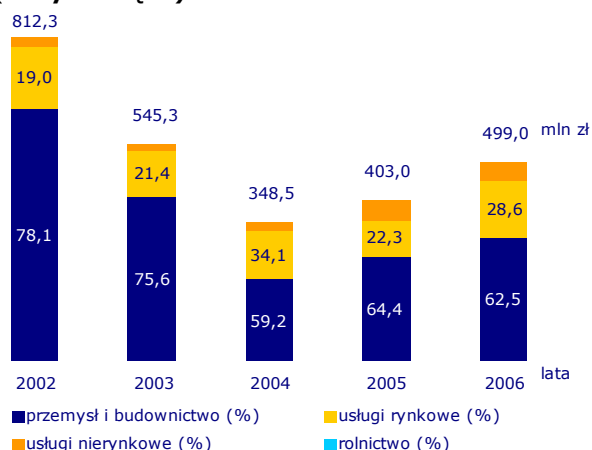
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto 2002-2007 na tle województwa śląskiego i kraju (ceny bieżące)

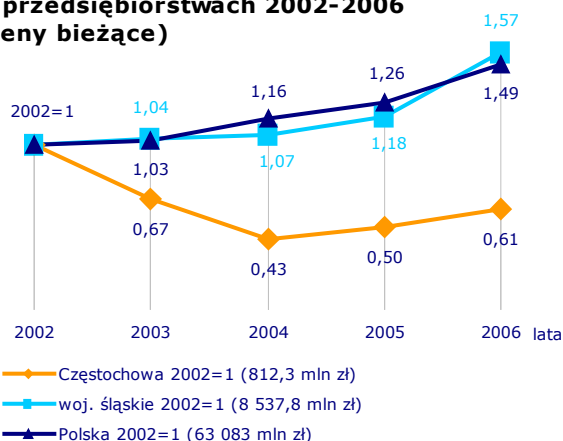
¹² Dane dotyczące wartości dodanej brutto opracowywane są tylko dla jednostek 1 (kraj), 2 (województwo) i 3 (subregion) poziomu według Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS)

¹³ Dane o pracujących w głównym miejscu pracy według faktycznego miejsca pracy i działalności, nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Struktura nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach 2002-2006 (ceny bieżące)

Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach 2002-2006 (ceny bieżące)

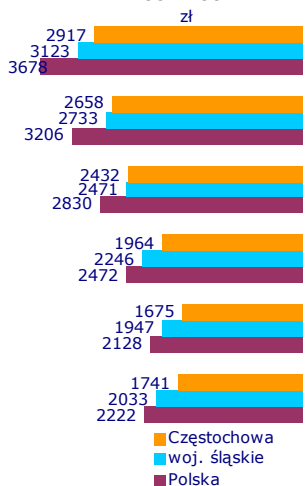
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach

(o liczbie pracujących przekraczającej 9 osób) W Częstochowie w 2006 r. wyniosły 499 mln zł (w cenach bieżących) i w porównaniu z 2005 r. wzrosły o 23,8% (w województwie wzrost o 33,1%), a w porównaniu z 2002 r. odnotowano spadek o 38,6% (w województwie wzrost o 56,7%). Znaczny wzrost nakładów odnotowano w sektorze usług rynkowych (o 58,5%, w porównaniu do 2002 spadek o 7,5%) oraz w przemyśle i budownictwie (o 20,1%, w porównaniu do 2002 spadek o 50,9%), w sektorze usług nierynkowych nastąpił spadek nakładów (o 16,7%, w porównaniu do 2002 r. wzrost o 88,5%). Nakłady inwestycyjne w rolnictwie w latach 2002-2006 utrzymywały się mniej więcej na tym samym poziomie.

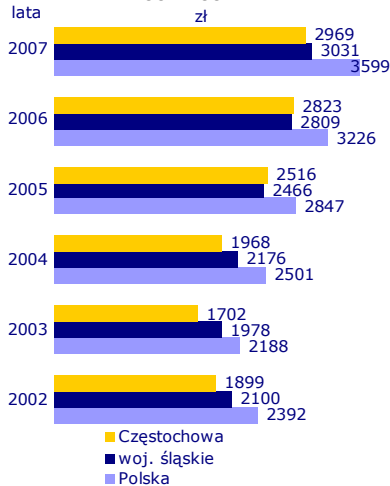
W 2006 r. najczęściej inwestowano w przemyśle i budownictwie (62,5%) oraz sektorze usług rynkowych (28,6%), a najmniej w sektorze usług nierynkowych (8,9%) oraz rolnictwie (0,1%). Jednak udział przemysłu i budownictwa w nakładach inwestycyjnych ogółem zmniejsza się (o 15,6 pkt. proc. w porównaniu z 2002 r.) a wzrasta udział sektora usług rynkowych (o 9,6 pkt. proc.) oraz nierynkowych (o 6 pkt. proc.). Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2006 r. wyniosła 2 027 zł i była o 21% niższa od średniej w województwie i o 18% niższa od średniej krajowej (w 2002 r. odpowiednio wyższa o 79,5% i 95,9%).

Budżet miasta

Dochody ogółem budżetów miast na prawach powiatu per capita (ceny bieżące) 2002-2007

Wydatki ogółem budżetów miast na prawach powiatu per capita (ceny bieżące) 2002-2007

W 2007 roku dochody budżetu miasta Częstochowy wyniosły 712 mln zł i były o 62,8% wyższe (nominalnie) w porównaniu do 2002 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody miasta wyniosły 2 917 zł, i były o 14% niższe od średniej dla miast na prawach powiatu w województwie śląskim i o 20,7% niższe od średniej krajowej.

Połowę dochodów w 2007 r. stanowiły dochody własne (ponad dwukrotny wzrost – nominalnie – w porównaniu do 2002 r.). Na dochody własne składały się przede wszystkim wpływy z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa (54,3%, w tym 91% z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych) oraz tytułu podatku od nieruchomości (22,7%).

Wpływy z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa wzrosły w 2007 r. w porównaniu do 2002 r. nominalnie **blisko 3-krotnie**, a ich udział w dochodach własnych zwiększył się o 12,2 pkt. proc. Wzrost ten spowodowany był głównie zmianą przepisów o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, dzięki której udziały gmin i powiatów w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT) zwiększyły się z 5% w 2003r. do 11,8% w latach 2004-2007, a w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) zwiększyły się z 28,6% w 2003 r. do 44,14% w 2004 r., 45,86% w 2005 r., 46,20% w 2006 r. i 46,47% w 2007 r. **Wpływy z tytułu podatku od nieruchomości** w porównaniu do 2002 r **wzrosły** nominalnie o **59,1%**, a ich udział w dochodach własnych zmniejszył się o 8,1 pkt. proc.

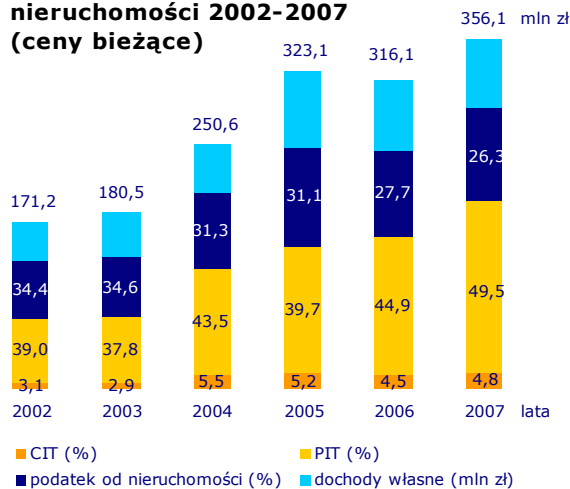
W przeliczeniu na **1 mieszkańca dochody własne** miasta w **2007 r.** wyniosły **1 459 zł** i były o 23,1% niższe od średniej dla miast na prawach powiatu w województwie śląskim i o 39,6% niższe od średniej krajowej.

Wydatki budżetu miasta Częstochowy w 2007 r. wyniosły **724,8 mln zł** i były o 4% wyższe w porównaniu do 2006 r. W przeliczeniu na **1 mieszkańca** w 2007 r. **wydatki** miasta wyniosły **2 969 zł** i były o 2,1% niższe od średniej dla miast na prawach powiatu w województwie śląskim i o 17,5% od średniej krajowej.

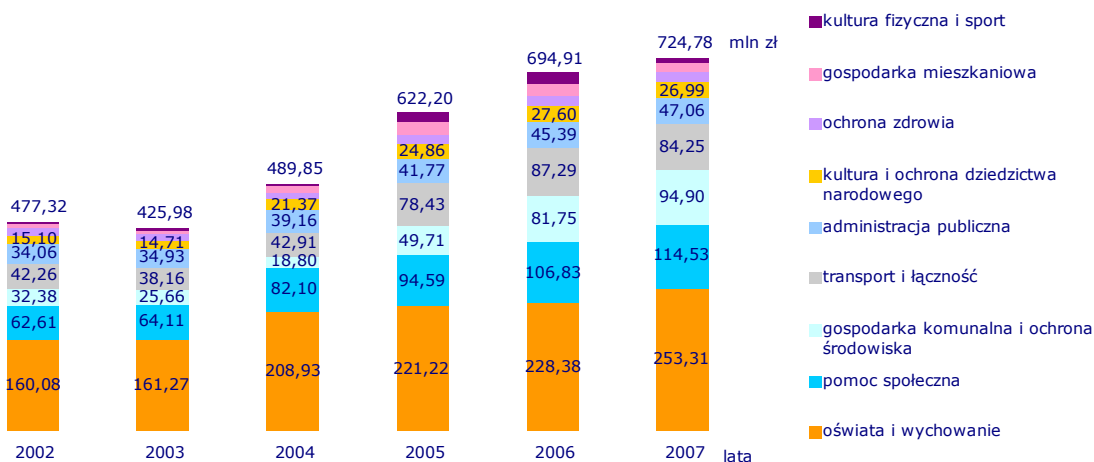
Największy wzrost wydatków wg działów klasyfikacji budżetowej w 2007 r. w porównaniu do 2002 r. nastąpił w działach:

- **Gospodarka komunalna i ochrona środowiska** – blisko **3-krotny**,
- **Gospodarka mieszkaniowa** – ponad **2-krotny**,
- **Transport i łączność** – **2-krotny**,
- Pomoc społeczna – 82,9%,
- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 78,8%,
- Kultura fizyczna i sport – 60,8%,
- Oświata i wychowanie – 58,2%

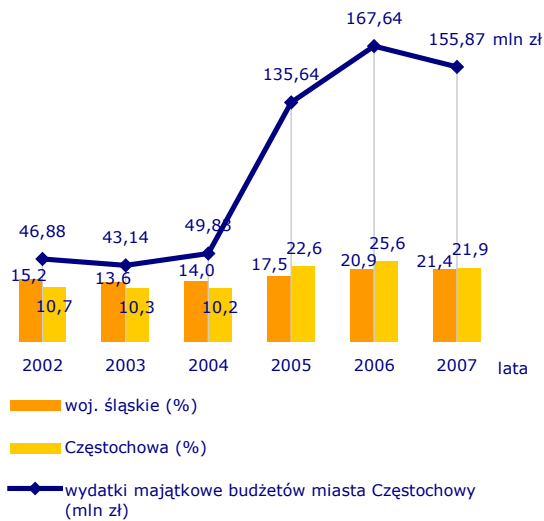
Dochody budżetów miasta Częstochowy z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa oraz z tytułu podatku od nieruchomości 2002-2007 (ceny bieżące)

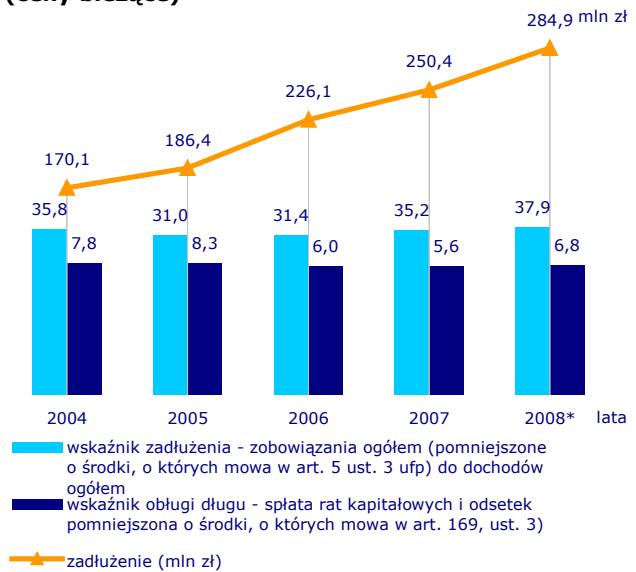
Struktura wydatków budżetów miasta Częstochowy wg działów klasyfikacji budżetowej 2002-2007 (ceny bieżące)

Udział wydatków majątkowych w dochodach ogółem miast na prawach powiatu 2002-2007 (ceny bieżące)

Zadłużenie i wskaźniki zadłużenia miasta Częstochowy 2004-2008 (ceny bieżące)

*Wskaźniki zadłużenia i obsługi długu wg sprawozdania z wykonania budżetu miasta Częstochowy za rok 2008

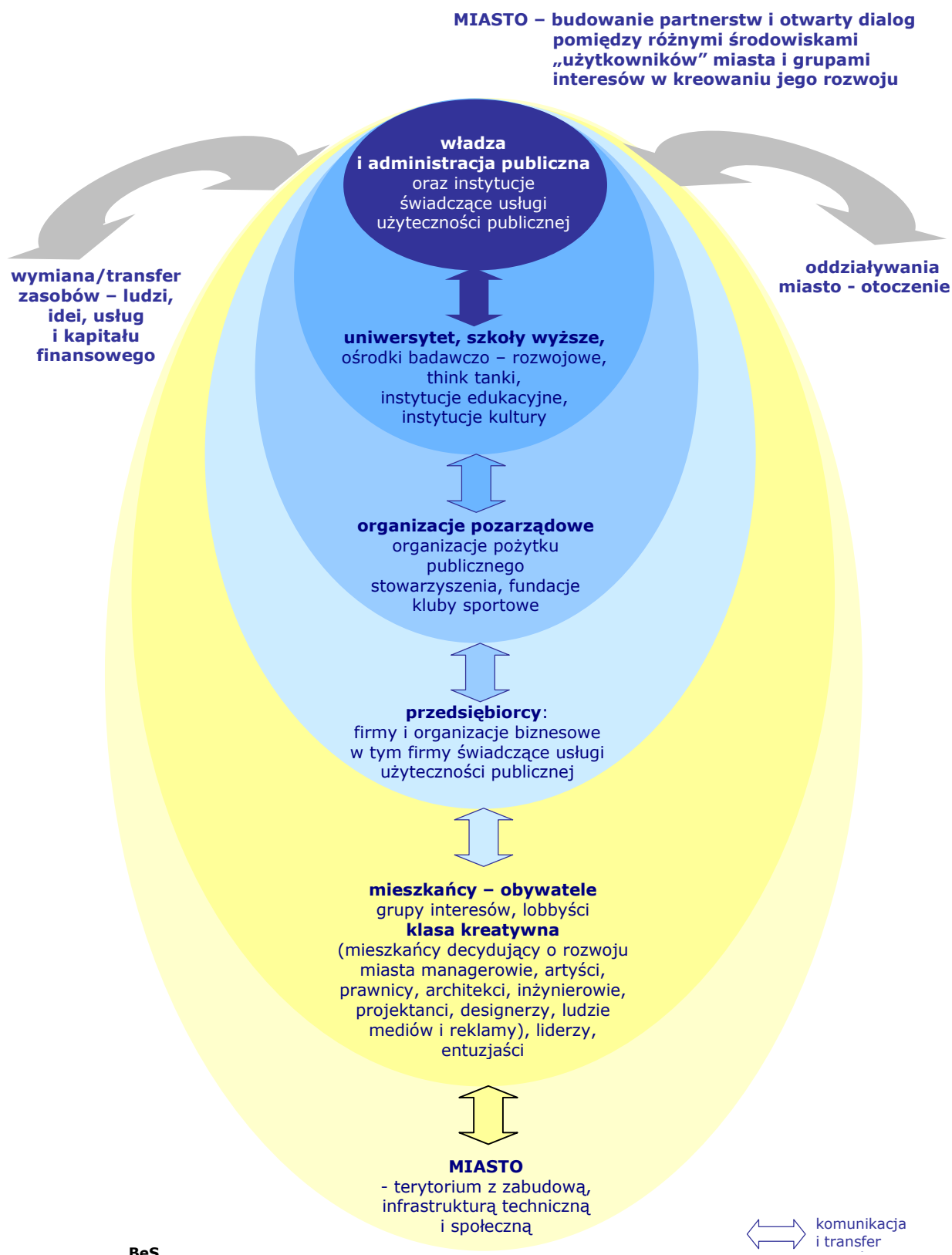
Udział wydatków majątkowych w dochodach ogółem budżetu miasta Częstochowy w 2007 roku osiągnął poziom 21,9% (średnia dla miast naprawach powiatu w wojewódzkie śląskim 21,4%) i był o 3,7 pkt. proc. niższy w porównaniu do 2006 r., a w porównaniu do 2002 r. wyższy o 11,2 pkt. proc. **Wydatki majątkowe w 2007 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 638 zł.**

Istotnemu wysiłkowi inwestycyjnemu gminy w latach 2005-2008 (udział wydatków majątkowych do dochodów ogółem wyniósł odpowiednio **22,6, 25,6, 21,9, 19,0%**) towarzyszył wzrost zadłużenia ogółem, ale przy utrzymaniu „bezpiecznych” wskaźników zadłużenia (odpowiednio w latach 2005-2008 **8,3/31,0, 6,0/31,4, 5,6/35,2, 6,8/37,9%** dochodów ogółem) – na poziomie dalekim od, uważanych za restrykcyjne, ustawowych limitów **15 i 60%** dochodów ogółem.

3. Analiza strategiczna miasta

3.1. Miasto – obiekt analizy i mechanizm jego rozwoju

Miasto to **ludzie** i **wartości**, do których są przywiązani oraz **instytucje** i **organizacje** jakie stworzyli (i stale je doskonalą) – **to one decydują o potencjale kreowania najlepszych rozwiązań**. Miasto jest zatem jednocześnie podmiotem i przedmiotem własnego rozwoju.

Władza i administracja publiczna steruje rozwojem, stwarza pozytywny klimat dla rozkwitu przedsiębiorczości, usuwa bariery dla twórczej aktywności jednostek i organizacji oraz przekształca środowisko, współbudując urodę i atrakcyjny wizerunek miasta.

Motorem rozwoju miasta jest **zdolność do zatrzymania, przyciągania, przetwarzania i pomnażania najlepszych zasobów** czyli przedsiębiorczość i bogactwo mieszkańców oraz zdolność do przyciągania nowych inwestorów przekonanych, że jest to najlepsze miejsce do biznesu – lokalizacji ich przedsięwzięć, a także do przyciągania nowych mieszkańców znajdujących tu najlepsze warunki do życia, pracy zawodowej i twórczej ekspresji artystycznej. Decyzje lokalizacyjne i osiedleńcze podejmowane są na podstawie „syntetycznego przeświadczenia, gdzie jest lepiej, ciekawiej, gdzie się bardziej opłaca, gdzie są większe szanse, że się uda”, czyli gdzie jest mniejsze ryzyko porażki.

Aby miasto mogło się trwale i konkurencyjnie rozwijać, musi być **atrakcyjne**. Musi mieć siłę przyciągania i zatrzymywania ludzi, kapitału, siedzib przedsiębiorstw, talentów, idei i koncepcji czy dobrej opinii. Żyjemy w coraz bardziej mobilnym świecie, w którym różnego rodzaju wartości, zasoby i ludzie przemieszczają się na masową skalę, korzystając z taniego transportu i Internetu. Żyjemy w świecie mobilnym i konkurencyjnym, w świecie wyboru¹⁴.

...Miasto kreatywne – aby chciało się w nim żyć i tworzyć

O **pozycji i kondycji współczesnego miasta** oraz jego **atrakcyjności** i konkurencyjności ekonomicznej decydują:

- siła i jakość klasy kreatywnej (kapitał ludzki, talenty),
- siła i nowoczesność gospodarki (infrastruktura i kultura biznesowa oraz obecność przemysłów i usług „nowej gospodarki”),
- „usieciowienie” biznesowe oraz koncentracja i intensywność procesów wymiany ludzi, idei, usług i kapitału,
- jakość życia oraz „wielość i wielowymiarowość opcji życiowych”,

czyli czynniki, które budują **potencjał kreowania najlepszych rozwiązań i pomnażania zasobów miasta**.

Rozwój miasta jest procesem długiego trwania, rytm istotnych zmian odmierzany jest pokoleniami, a jego **aktualny potencjał rozwojowy** jest pochodną¹⁵:

- spuścizny historycznej,
- endogennych zasobów miasta – jego specyficznych naturalnych atutów i słabości,
- jakości zarządzania miastem w ostatnich kilkunastu latach.

Czy elity miasta, żywo i odpowiedzialnie zainteresowane jego przyszłością, zechcą stworzyć nieformalną, publiczno-prywatną koalicję na rzecz trwałego i harmonijnego rozwoju miasta?

Bez zaangażowania naszych elit, środowisk opiniotwórczych „nie będziemy w stanie stworzyć szans rozwojowych w postaci efektywnej administracji publicznej, edukacji, ładu przestrzennego, bogatego życia kulturalnego czy skutecznego systemu pomocy wykluczonym”.

Długofalowa strategia rozwoju naszego miasta to sfera działań zbiorowych. Poszukując ścieżki rozwoju miasta – poprawę jego kondycji i atrakcyjności – musimy stać się autorytetem dla samych siebie. Nikt za nas tego nie robi, nie ma mitycznych „onych”. **Oni to MY.**

¹⁴ Jan Szomburg, Po II Kongresie Obywatelskim, 2007

¹⁵ Raporty PricewaterhouseCoopers

3.2. Analiza uwarunkowań rozwoju miasta (analiza SWOT)

Podsumowaniem części analityczno-diagnostycznej jest identyfikacja wewnętrznych – **sił/atutów (S)** i **słabości (W)** oraz zewnętrznych/pojawiających się w otoczeniu – **szans (O)** i **zagrożeń (T)** – **determinujących rozwój miasta.**

Tabela 1 Ramowa analiza SWOT dla miasta Częstochowy

SIŁY/ATUTY (S)	SŁABOŚCI (W)
czynniki wewnętrzne	
<p>S1. Miasto silnej marki – Jasna Góra – wyjątkowo silnie identyfikowana przestrzeń symboliczna</p> <p>S2. Położenie geograficzne miasta – wzrastająca zewnętrzna dostępność transportowa; bliskość Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice – Pyrzowice, autostrada A1</p> <p>S3. Zwarte, dobrze identyfikowane centrum miasta; zespół urbanistyczny Alej Najświętszej Maryi Panny</p> <p>S4. Tradycje przedsiębiorczości, relatywnie duża liczba mikro i małych przedsiębiorstw, obecność kapitału zagranicznego</p> <p>S5. Obecność ośrodka akademickiego, niezły potencjał naukowo-badawczy w niektórych specjalizacjach</p> <p>S6. Rosnący udział osób z wykształceniem wyższym i średnim w populacji miasta</p> <p>S7. Potencjał turystyczny miasta i subregionu (miasto – turystyka religijna i kulturowa, subregion – potencjał krajobrazowo – przyrodniczy)</p> <p>S8. Wysoka skuteczność w ubieganiu się o środki funduszy rozwojowych Unii Europejskiej (przedakcesyjne i w latach 2004-2006)</p> <p>S9. Relatywnie czyste i niezdegradowane środowisko przyrodnicze</p>	<p>W1. Historycznie uwarunkowane peryferyjne położenie względem krajowych (potencjalnych) metropolii (słabe impulsy rozwojowe)</p> <p>W2. Niekorzystna struktura demograficzna – rosące obciążenie demograficzne populacji w wieku produkcyjnym</p> <p>W3. Niska atrakcyjność komunikacji kolejowej jako alternatywy dla ruchu samochodowego</p> <p>W4. Relatywnie niski poziom rozwoju gospodarczego subregionu, niski poziom dochodów ludności, a tym samym dochodów własnych (miasta i gmin subregionu)</p> <p>W5. Niedorozwój nowoczesnych sektorów i branż przemysłu i usług (innovacyjnych przedsiębiorstw stosujących zaawansowane technologie i podmiotów zdolnych do tworzenia innowacji)</p> <p>W6. Brak skupisk nowoczesnych przemysłów i tzw. przemysłów kreatywnych (o wysokiej wartości dodanej działalności gospodarczej)</p> <p>W7. Dekapitalizacja systemu infrastruktury technicznej i społecznej miasta (głównie infrastruktura drogowa), wymagająca wysokich nakładów na inwestycje odtworzeniowe</p> <p>W8. Słabe więzi współpracy szkół wyższych z przedsiębiorcami i środowiskiem biznesowym</p> <p>W9. Niski kapitał społeczny (umiejętność współdziałania, zaufania i zaangażowania społecznego) i pesymistyczne nastroje mieszkańców (OBOS 2008)</p> <p>W10. Niska atrakcyjność oferty inwestycyjnej</p> <p>W11. Relatywnie niski potencjał inwestycyjny miasta</p> <p>W12. Fragmentacja przestrzeni miejskich, rozległość miasta, wysokie koszty rozbudowy i eksploatacji podsystemów infrastruktury technicznej</p>
SZANSE (O)	ZAGROŻENIA (T)
czynniki zewnętrzne	
<p>O1. Intensyfikacja sieci współpracy podmiotów gospodarczych, szkół wyższych i ośrodków naukowo-badawczych oraz placówek oświatowych i kulturalnych, w tym kontaktów międzynarodowych, owocująca wymianą wiedzy i najlepszych praktyk</p> <p>O2. Efektywne wykorzystanie środków funduszy pomocowych UE na współfinansowanie projektów prorozwojowych zwiększających atrakcyjność inwestycyjną miasta</p> <p>O3. Wykorzystanie środków UE na poprawianie jakości bazy naukowo-badawczej szkół wyższych, zwiększające ich potencjał innowacyjny i sprzyjające transferowi technologii do podmiotów gospodarczych</p> <p>O4. Wykorzystanie malejącej liczebności populacji dzieci i młodzieży - na podniesienie poziomu i jakości kształcenia i wychowania</p> <p>O5. Intensyfikacja procesu lokalizacji nowych inwestycji krajowych i zagranicznych, zwłaszcza w sektorach innowacyjnych przemysłów i usług oraz tzw. przemysłów kreatywnych</p> <p>O6. Ograniczenie odpływu migracyjnego poprzez wzbogacenie oferty podaży wysokopłatnych miejsc pracy i podniesienie urody otoczenia i jakości życia</p> <p>O7. Szybki rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych (ICT) i związany z nim wzrost znaczenia powiązań sieciowych w procesach biznesowych (produkcja i usługi) – „gospodarka sieciowa”, „społeczństwo sieci”; osłabienie znaczenia geograficznej lokalizacji w ekonomicznej konkurencyjności miast</p>	<p>T1. Negatywne trendy demograficzne: zmniejszenie liczebności i starzenie się społeczności</p> <p>T2. Marginalizacja miasta</p> <p>T3. Migracja –odpływ osób najlepiej wykształconych o wysokich aspiracjach życiowych, często utalentowanych i przedsiębiorczych do innych miast i krajów</p> <p>T4. „Kurczenie się” zasobów lokalnego rynku pracy</p> <p>T5. Nieefektywne wykorzystanie środków funduszy rozwojowych Unii Europejskiej – rezultaty realizowanych projektów tylko w niewielkim stopniu przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej/lokalizacji nowych przedsięwzięć biznesowych oraz wzrostu kapitału ludzkiego i społecznego</p> <p>T6. Stagnacja gospodarcza miasta i subregionu – zahamowanie rozwoju miasta, wzrost bezrobocia</p> <p>T7. Zanik atrybutów społeczeństwa obywatelskiego – ekspansja postaw roszczeniowych i populistycznych</p> <p>T8. Nieprzewidywalne skutki i czas trwania światowego kryzysu finansowego i gospodarczego</p> <p>T9. „Kurczące się” miasto jako przeciwieństwo miasta rozwijającego się</p> <p>T10. Pauperyzacja gospodarstw domowych o niskich dochodach i pogłębianie się procesu rozwarstwienia społecznego, i nasilanie się, związanego z nim, zjawiska wykluczenia społecznego</p> <p>T11. Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego wywołane nasileniem zjawisk patologii społecznej wśród słabo wykształconej młodzieży pozbawionej perspektyw awansu życiowego</p>

Wskazane **mocne** i **słabe** strony miasta dotyczą stanu aktualnego, natomiast **szanse** i **zagrożenia** rozważane są w szerszym kontekście uwzględniającym przewidywane w przyszłości zmiany, wyzwania i trendy rozwojowe.

Merytoryczna ocena perspektyw rozwoju miasta jako wynika z **analizy SWOT**, będącej jednym z elementów diagnozy prospektywnej jego stanu, jest, obok identyfikacji najważniejszych problemów miasta oraz jego potencjalnych motorów rozwoju, podstawą inteligentnego wyboru strategii działania, racjonalnie kształtującej, wzmacniającej i wykorzystującej wewnętrzne zasoby miasta będące kluczowym czynnikiem jego atrakcyjności i ekonomicznej konkurencyjności. **Strategia działania** jest wynikiem kombinacji atutów miasta z wykorzystaniem szans sprzyjających ograniczeniu zagrożeń pojawiających się w jego otoczeniu. Zawsze warto przy tym mieć na uwadze istotny fakt, że ważniejsze od zasobów miasta są sposób i intensywność ich wykorzystania i pomnażania, będące pochodną potencjału kreowania najlepszych rozwiązań.

3.3. Scenariusze rozwoju miasta¹⁶

Miasto oraz jego otoczenie podlega wielokierunkowym przemianom społecznym/demograficznym, ekonomicznym i urbanistycznym o zróżnicowanym natężeniu i skalach czasowych.

Poniżej zestawiono **cechy**/atrybuty **miasta** i jego **regionalnego otoczenia** – będące efektem naturalnych i stymulowanych procesów rozwoju lokalnego i regionalnego w podziale na względnie stabilne (które prawdopodobnie nie ulegną istotnej zmianie w ciągu kilkunastu a nawet kilkudziesięciu najbliższych lat), te które można kształtować i rozwijać w długim okresie (możliwe do zmiany w horyzoncie kilkunastu, kilkudziesięciu lat) oraz takie, które są relatywnie silnie sterowalne (zależą od skuteczności i efektywności polityki władz publicznych) i mogą ulec zmianie w ciągu kilku czy kilkunastu lat.

CECHY MIASTA	REGIONALNE OTOCZENIE MIASTA
Stabilne	
<ul style="list-style-type: none"> • peryferyjne położenie w przestrzeni kraju i administracyjnego regionu (województwa śląskiego) • system osadniczy – funkcjonalny obszar urbanistyczny (miasto i sąsiadujące gminy) • cechy fizyczno-geograficzne oraz przyrodniczo-kulturowy potencjał turystyczny • tożsamość społeczności – cechy kulturowo-demograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> • geograficzna bliskość aglomeracji górnośląskiej o zróżnicowanym oddziaływaniu na swoje otoczenie, w tym Częstochowę • polaryzacja rozwoju w układzie regionalnym i subregionalnym (relatywnie słabo rozwinięte gminy subregionu) – peryferyjność „rozwojowa” i przestrzenna
Sterowalne – możliwe do zmiany w długim okresie (kilkunastu/kilkudziesięciu lat)	
<ul style="list-style-type: none"> • procesy demograficzne (efekty polityki pronatalistycznej, migracja) • postawy, normy i wartości społeczne • poziom i jakość wykształcenia ludności (pochodna aspiracji edukacyjnych i realizacji postulatu permanentnego uczenia się) • struktura gospodarki lokalnej (wzajemne relacje „starych” i „nowych” przemysłów i usług) • postawy przedsiębiorczości • poziom dochodów ludności i dochodów własnych gminy • innowacyjność gospodarki lokalnej, wzmocnienie i uwolnienie potencjału naukowo-badawczego szkół wyższych, standardy kształcenia na wszystkich poziomach lokalnego systemu edukacji („od przedszkola do doktoratu”) • infrastruktura transportowa, ochrony środowiska, społeczna (edukacja, kultura, ochrona zdrowia), turystyczna o znaczeniu ponadlokalnym • regionotwórcze funkcje miasta • atrakcyjność inwestycyjna/lokalizacja przedsięwzięć biznesowych • atrakcyjność turystyczna • realna i efektywna współpraca z silnymi ośrodkami gospodarczymi, naukowo-badawczymi i kulturalnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • polityka regionalna województwa śląskiego (w tym polityka innowacyjna, transportowa, promocyjna, ochrony zdrowia i in.) • regionalna i krajowa infrastruktura transportowa • restrukturyzacja gospodarki aglomeracji górnośląskiej, dynamika rozwoju ekonomicznego, dyfuzja impulsów rozwojowych
Sterowalne – możliwe do zmiany w średnim okresie (kilku/kilkunastu lat)	
<ul style="list-style-type: none"> • strategie rozwoju miasta i ważniejszych ośrodków lokalnych – proinwestycyjne polityki przyciągania i pomnażania zasobów • efektywne partnerstwo lokalne sprzyjające optymalnemu rozwiązywaniu problemów o znaczeniu ponadlokalnym (edukacja ponadgimnazjalna, transport zbiorowy, ochrona środowiska i gospodarka odpadami, ochrona zdrowia i in.) • skuteczna promocja gospodarcza i turystyczna • przyjazna i kompetentna, sprawna i efektywna administracja publiczna – e-Administracja • infrastruktura instytucjonalna – profesjonalne instytucje „otoczenia biznesu” i rynku pracy, prawo miejscowe • standard infrastruktury technicznej, zwłaszcza transportowej i społecznej miasta – uroda miasta i jakość życia • skuteczne i efektywne wykorzystanie środków funduszy rozwojowych Unii Europejskiej na wzmocnienie kapitału urbanistycznego miasta oraz kapitału ludzkiego i społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> • duże ośrodki regionalne (Częstochowa, Bielsko-Biała, Rybnik) podmiotem i realnym partnerem w kreowaniu polityki wewnątrzregionalnej województwa śląskiego • przyjęcie priorytetu polityki wewnątrzregionalnej województwa śląskiego: harmonizowanie procesów rozwojowych w skali całego województwa i powstrzymywanie procesu (odwrócenie tendencji) pogłębiania się zróżnicowania poziomu rozwoju w skali subregionalnej i powiatowej

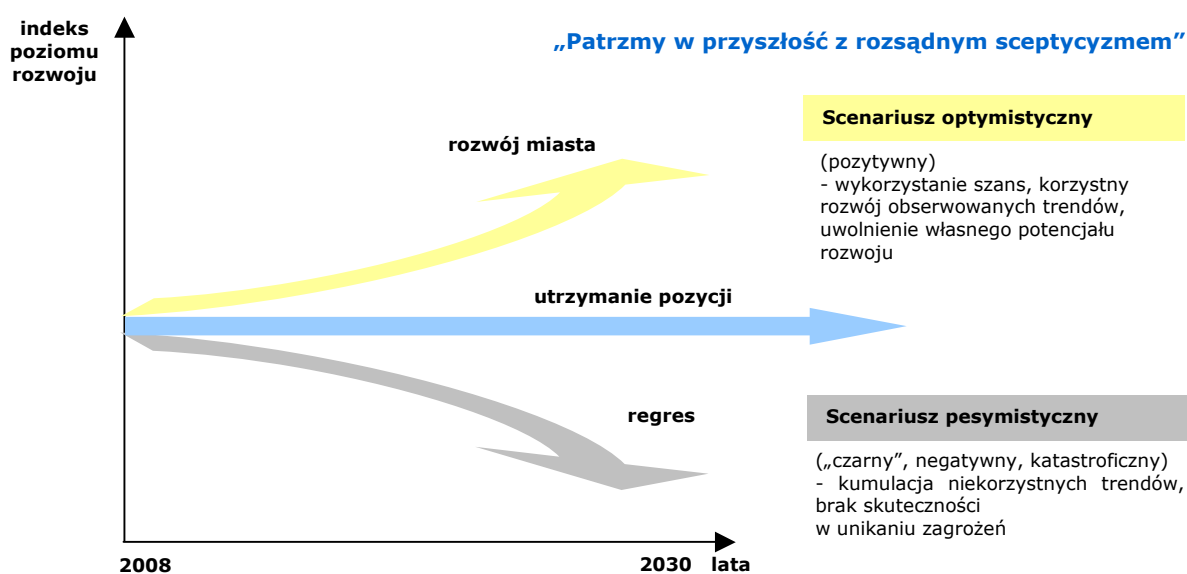
¹⁶ Źródło inspiracji: „Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej do roku 2020 – ekspertyza” Grzegorz Gorzelak

Strategia rozwoju Częstochowy w perspektywie 2025 roku, uwzględniając ograniczenia, które wynikają ze „stabilnych” cech miasta i jego otoczenia, powinna koncentrować się na działaniach, które dotyczą cech i zasobów/kapitałów miasta możliwych do zmiany w średnim i długim okresie.

Analizy scenariuszowe obarczone są ryzykiem błędu przewidywań, szczególnie w dobie silnie powiązanych procesów globalizacji, konkurencji i innowacji napędzanych niepowstrzymanym (jak się wydaje?) rozwojem technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, które rewolucjonizują ekonomię – nowe modele i procesy biznesowe – i życie społeczne (m.in. telepraca, style życia i uprawiania polityki). A w dobie światowego kryzysu finansowego i gospodarczego ryzyko prognoz rozwojowych obarczone jest jeszcze większym ryzykiem.

Stąd **strategia rozwoju miasta** winna być otwarta i elastyczna – z wyprzedzeniem czyli w porę reagująca zarówno na realne zagrożenia jak i szanse/okazje pojawiające się w otoczeniu. Na pierwsze reagując działaniami minimalizującymi ich skutki, na drugie – bezwzględnie i skutecznym ich wykorzystaniem.

Rys. 1 Scenariusze rozwoju miasta w perspektywie 2030 roku

Scenariusz optymistyczny	Utrzymanie pozycji	Scenariusz pesymistyczny
<ul style="list-style-type: none"> miasto silną stolicą bogatego subregionu, rozwinięte i uwolnione wewnętrzne potencjały rozwoju; miasto aktywnym partnerem w rozwiniętej sieci intensywnej wymiany wiedzy, idei, usług i kapitału; silne skupienie innowacji w różnych formach; sukcesy w przyciąganiu nowych inwestycji bezpośrednich zwłaszcza z sektorów „nowej gospodarki” – zaawansowanych technologii oraz „przemysłów kreatywnych” o dużym potencjale i efektywności innowacyjnej; wysoka realna atrakcyjność inwestycyjna i osiedleńcza miasta – napływ osób o wysokich aspiracjach życiowych, utalentowanych i przedsiębiorczych; powstanie nowoczesnego uniwersytetu – ferment intelektualny i wzrost potencjału kreowania innowacyjnych rozwiązań; wysoki poziom i jakość edukacji na wszystkich poziomach kształcenia; dostępność wysokiej jakości usług użyteczności publicznej – ochrony zdrowia, transportu zbiorowego, pomocy społecznej; bogata oferta atrakcyjnej rozrywki i rekreacji – rozwój „przemysłu czasu wolnego”¹⁷; „magnetyczny” klimat miasta wyjątkowego – bogatego i bezpiecznego – stwarzającego warunki dla sukcesów w skali indywidualnej i zbiorowej – status miasta rozwijającego się. 	<ul style="list-style-type: none"> wzrost nakładów na rozbudowę i eksploatację rozległych systemów infrastruktury technicznej miasta; wyhamowanie i zatrzymanie procesu urbanizacji; sukcesy w zdobywaniu środków funduszy rozwojowych UE na współfinansowane projektów infrastrukturalnych; mobilizacja podmiotów zaangażowanych w rozwój miasta wokół realizacji projektów zwiększających jego atrakcyjność i konkurencyjność ekonomiczną; wzmocnienie zdolności adaptacyjnych jednostek, instytucji i organizacji petryfikacja relatywnego – w porównaniu do miast rozwijających się szybciej – status quo – miasta, gdzie się żyje powoli. 	<ul style="list-style-type: none"> osłabienie procesu lokalizacji nowych inwestycji; przyciąganie inwestycji produkcji niskokosztowej (o niskiej wartości dodanej i niskopłatnych miejscach pracy); utrwalenie niekorzystnej struktury gospodarki lokalnej – niedostatek podmiotów „nowej gospodarki” – sektora zaawansowanych technologii i tzw. przemysłów kreatywnych; upadek znaczenia i zdolności przyciągania „dobrych” studentów przez szkoły wyższe; wysokie i rosnące ceny energii – niewspółmierne do wzrostu dochodów – destabilizujące gospodarkę lokalną (w tym komunalną) i rujnąjące budżety gospodarstw domowych; „kurczenie się” zasobów rynku pracy, silne obciążenie demograficzne pracujących; osłabienie bazy podatkowej/potencjału fiskalnego miasta; segregacja przestrzeni miasta – gettoizacja i gentryfikacja (społeczności izolujące się); nasilenie zjawisk patologii społecznej, radykalizacja nastrojów i eskalacja postaw roszczeniowych wśród warstw wykluczonych społecznie i ekonomicznie; zahamowanie rozwoju miasta – stagnacja z zagrożeniem regresu gospodarczego; syndrom i duszna atmosfera „kurczącego się” miasta.

¹⁷ „Przemysł czasu wolnego” (*leisure industry*) obejmuje system usług w zakresie turystyki, transportu, gastronomii, hotelarstwa, rozrywki, rekreacji, usług kulturalnych

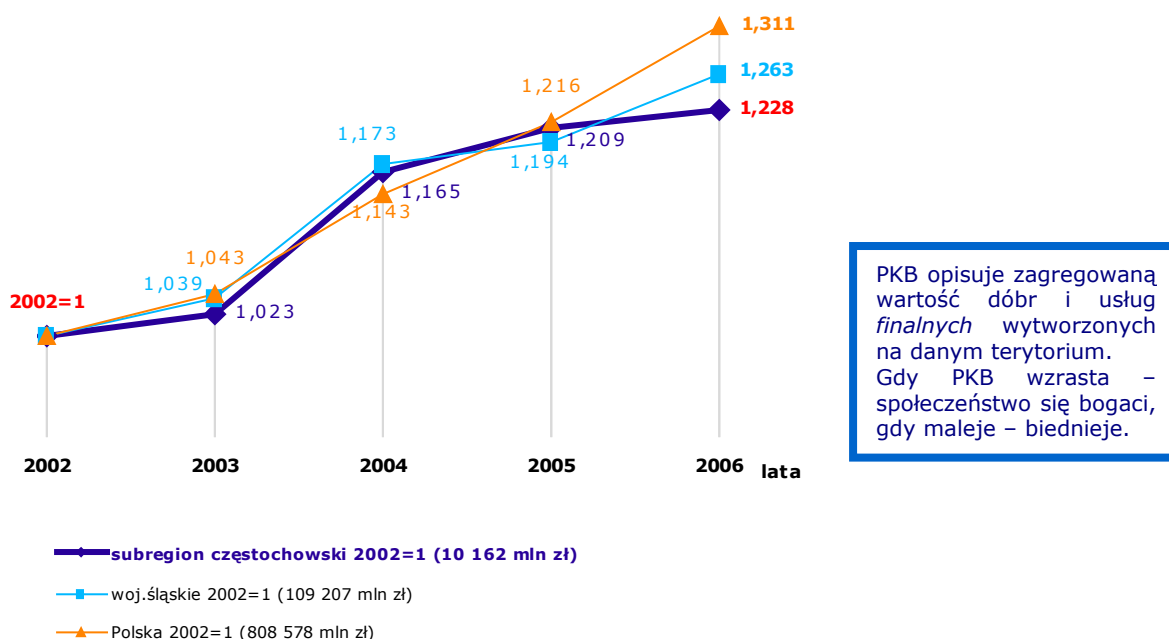
Zaprezentowane tu warianty scenariuszy rozwoju miasta w perspektywie **2030** roku uzmysławiają skalę problemów szans i zagrożeń jakie stają przed samorządem miasta i jego społecznością.

Scenariusz pesymistyczny mógłby być wynikiem zaistnienia splotu niekorzystnych procesów społecznych i ekonomicznych – niekorzystnego ukierunkowania zewnętrznych i wewnętrznych trendów rozwojowych przy jednoczesnym braku zdolności antycypacji i skuteczności w unikaniu zagrożeń i rozwiązywaniu problemów.

Między przedstawionymi **skrajnymi** ścieżkami rozwoju miasta – pesymistyczną i optymistyczną – rozciąga się przestrzeń dla trajektorii stanów pośrednich, które można uznać za **najbardziej prawdopodobne**. Miałyby one charakter ewolucyjnych zmian o charakterze raczej jakościowym – bez radykalnych przełomów – usprawniających funkcjonowanie miasta i czyniących życie jego mieszkańców łatwiejszym i lepszym.

Dynamika PKB 2002-2006

(ujęcie nominalne – ceny bieżące)

Najbardziej niepokoi – obok malejącej liczby studentów i prognozowanego spadku liczby ludności miasta – słabnąca, w latach 2005-2006 dynamika wzrostu produktu krajowego brutto wytworzonego w subregionie częstochowskim na tle dynamiki PKB województwa śląskiego i kraju. Brak danych dla lat następnych 2007-2008 – wynikający z opóźnienia publikacji danych przez Główny Urząd Statystyczny – nie upoważnia jednak do ocen kierunku i trwałości obserwowanej tendencji oraz do formułowania definitywnych wniosków dotyczących kondycji gospodarki subregionu częstochowskiego.

4. Programowanie rozwoju miasta

„Miasto silne mocą sukcesów jego mieszkańców”

Strategia rozwoju miasta jest wyrazem polityki władz samorządowych miasta i zawiera realistyczny program działań wytyczający priorytetowe kierunki rozwoju miasta.

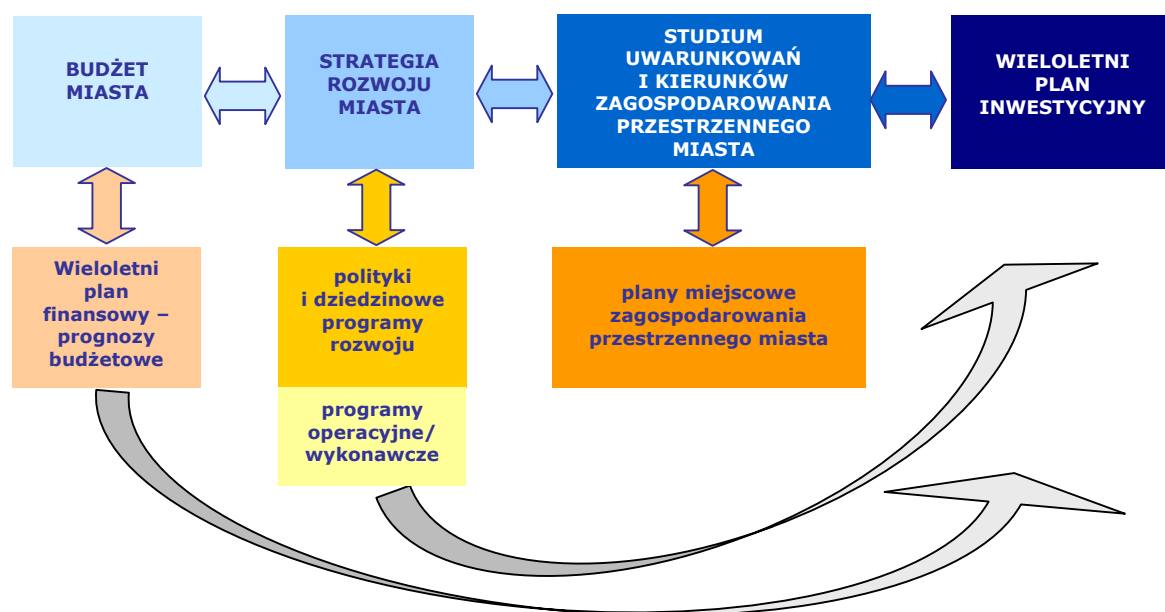
Strategia rozwoju miasta jest narzędziem skutecznego i efektywnego zarządzania miastem, wyznacza również kluczowe obszary i dziedziny, na których koncentrują się działania władz samorządowych w perspektywie **2025** roku.

Wdrażanie – spójnych z ogólną strategią – **dziedzinowych programów rozwoju/działania**, sprzyja osiągnięciu strategicznych celów rozwoju miasta – wykorzystaniu jego szans rozwojowych oraz stworzeniu warunków dla wzrostu poziomu i jakości życia mieszkańców.

Ponadto, strategia rozwoju miasta stwarza podstawy do:

- opracowania i wdrażania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego (WPI),
- optymalnego wykorzystania własnych środków finansowych na realizację inwestycji publicznych;
- pozyskania przez władze miasta środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na realizację zadań i programów ujętych w Strategii i Wieloletnim Planie Inwestycyjnym;
- prowadzenia stałej promocji miasta Częstochowy, wskazującej m.in. na jego atrakcyjność lokalizacyjną dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

Strategia rozwoju miasta stanowi – obok **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** i **"Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy"** kreującego politykę przestrzenną – podstawowy instrument sterowania rozwojem miasta.

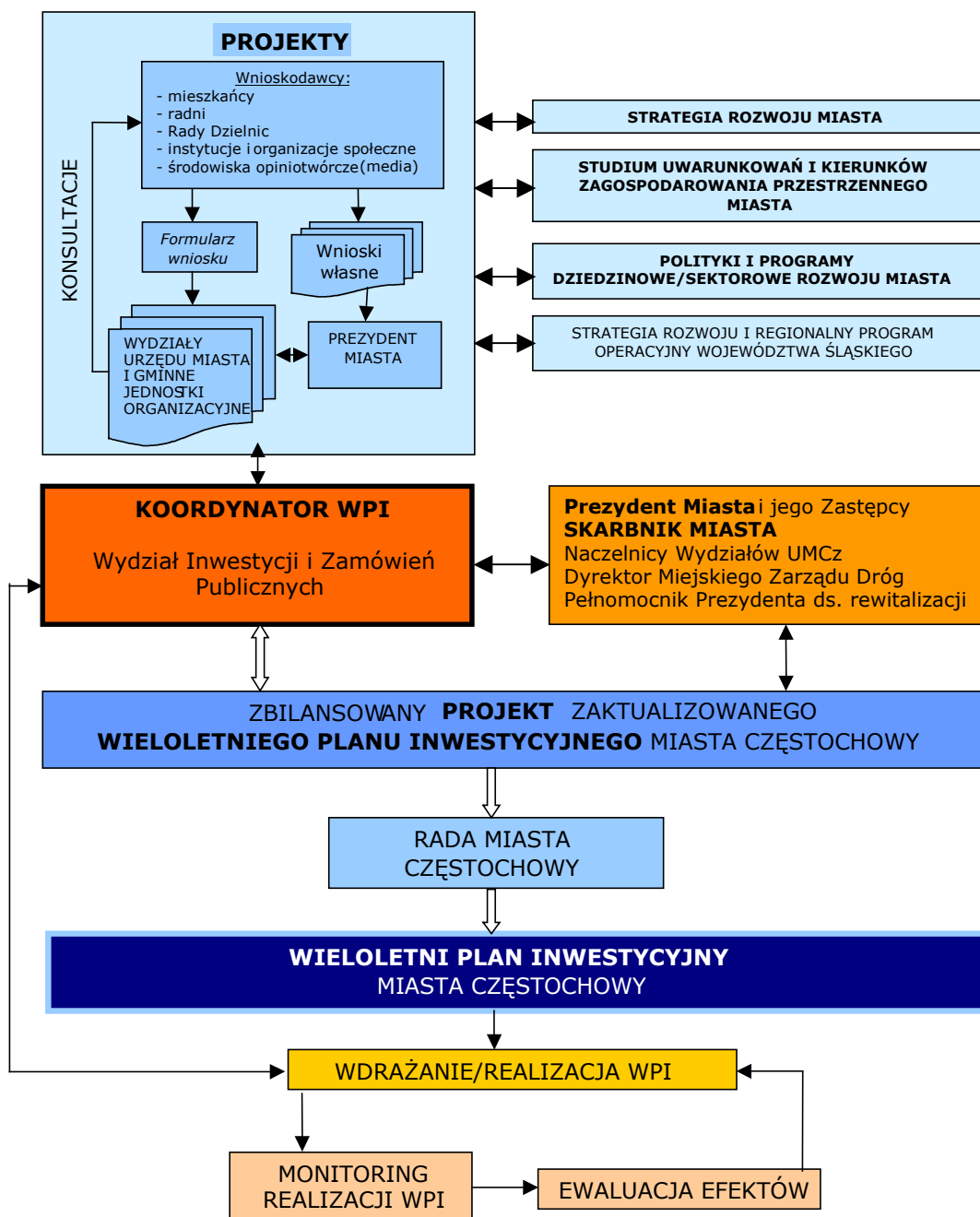
Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2009 - 2014, stanowiący załącznik do Uchwały Nr 378/XXXIII/2008 Rady Miasta Częstochowy z dnia 2 października 2008 r., określa dziedziny i kierunki finansowania, w oparciu o które realizowane będą inwestycje w najbliższych latach.

Wieloletni Plan Inwestycyjny jest w istocie programem operacyjnym do ogólnej strategii rozwoju miasta. Poziom i struktura, główne dziedziny i kierunki inwestowania – wybór projektów – odzwierciedlają faktyczną realizację zadań, które mają sprzyjać osiągnięciu strategicznych celów rozwoju miasta.

Wieloletni Plan Inwestycyjny jest „programem kroczącym”, co oznacza, że corocznie jest modyfikowany poprzez uaktualnienie jego zapisów stosownie do nowych uwarunkowań dotyczących zarówno potrzeb i oczekiwań oraz możliwości ich realizacji, jak również stopnia i tempa realizacji wcześniejszych zamierzeń.

Projekty zawarte w WPI są spójne z zapisami strategii rozwoju miasta Częstochowy, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejskiego Programu Rewitalizacji dla Częstochowy oraz polityk i programów dziedzinowych rozwoju miasta.

Rys. 2 Proces przygotowywania i aktualizacji Wieloletniego Planu Inwestycyjnego (WPI)

Polityka przestrzenna jest jednym z kluczowych czynników decydujących o możliwościach i tempie osiągnięcia celów rozwojowych zapisanych w przyjętej strategii rozwoju miasta, a planowanie przestrzenne jest podstawowym instrumentem zarządzania przestrzenią – rozwiązywania problemów związanych ze sposobem wykorzystania jej zasobów – użytkowania i zagospodarowania terenu.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (Uchwała Nr 825/LI/2005 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2005 r.) jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy. Jest to **jedyny, obligatoryjny, interdyscyplinarny dokument planistyczny uwzględniający długofalowe zamierzenia przestrzenne**, określający kierunki przemian przestrzennych i infrastrukturalnych na obszarze całego miasta oraz będący **podstawowym instrumentem władz miasta do zarządzania przestrzenią**.

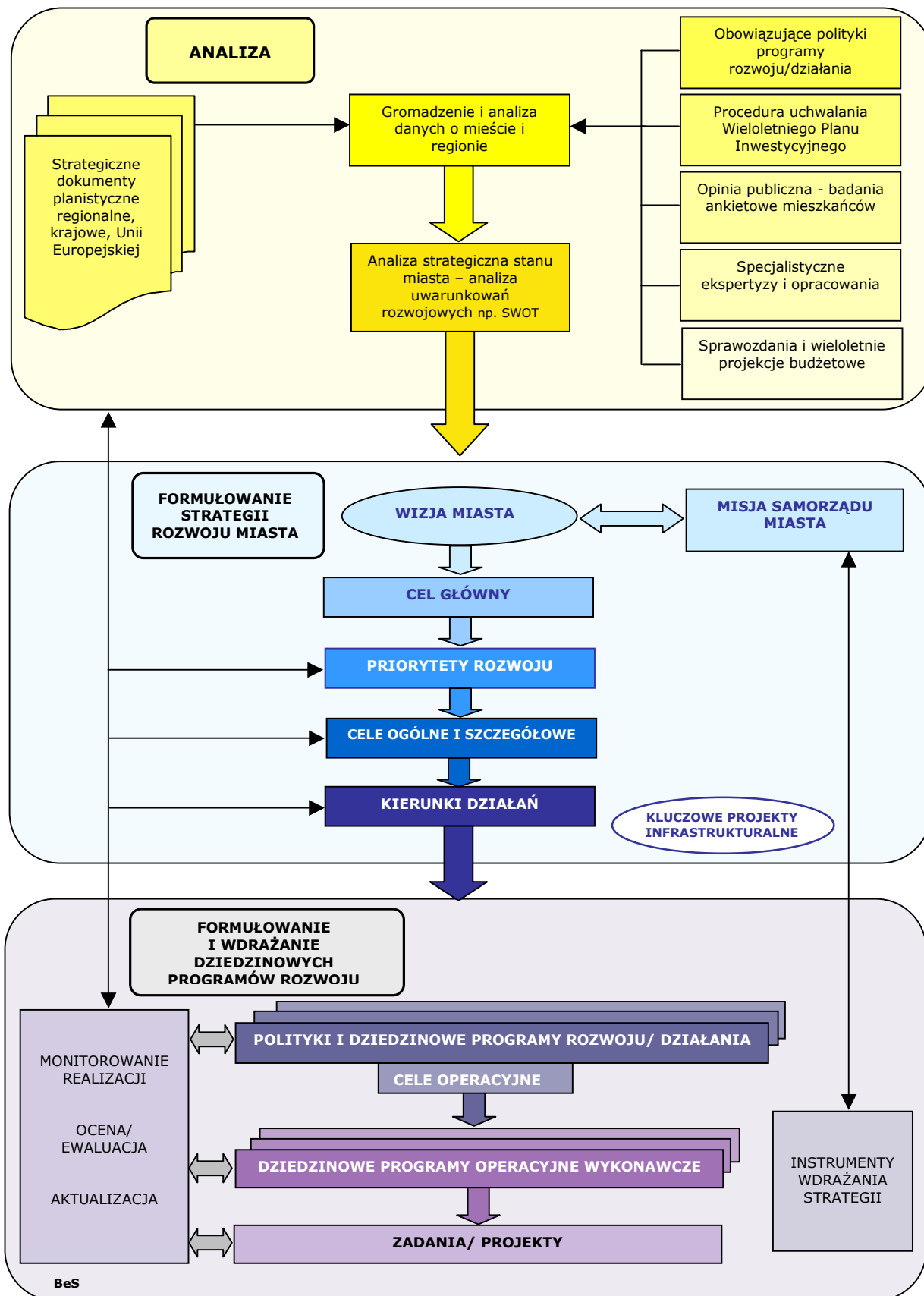
Studium nie jest aktem prawa miejscowego, ale poprzez wyznaczenie obszarów, dla których celowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz poprzez konieczność zapewnienia zgodności między Studium i planami, bierze istotny udział w jego kształtowaniu.

Osiągnięciu celów określonych w ogólnej strategii rozwoju miasta sprzyja realizacja, uchwalonych przez Radę Miasta i wdrażanych przez wydziały Urzędu Miasta Częstochowy i gminne jednostki organizacyjne, **dziedzinowych polityk i programów rozwoju/działania** (roz. 8)

Strategia rozwoju miasta – obok Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta – stanowi element „konstytucyjny” strategicznych dokumentów planistycznych, podczas gdy dziedzinowe programy rozwoju i Wieloletni Plan Inwestycyjnych ich część **operacyjną**.

Schemat programowania rozwoju miasta przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3 Schemat programowania rozwoju miasta

5. Strategia rozwoju miasta na lata 2010-2025

Rozwój lokalny to „taki, względnie systematyczny, proces zmian w układzie lokalnym, w wyniku którego zwiększa się suma szans indywidualnego rozwoju poszczególnych mieszkańców”.

Kryterium rozwoju: zadowolenie mieszkańców i zaspokojenie ich aspiracji, ich odczucie „poprawy warunków...”, „podniesienia standardu i jakości życia...”

- rozwój lokalny – to proces, działanie, a nie – stan;
- podmiotem rozwoju lokalnego są nie władze lokalne, ale lokalna wspólnota: mieszkańcy miasta;
- motorem rozwoju są głównie siły i czynniki wewnątrzpochodne;
- gospodarka jest wprawdzie kluczem rozwoju lokalnego, ale rozwój lokalny, to coś więcej niż lokalny rozwój gospodarczy.

Strategia rozwoju miasta: „ustalenie podstawowych długoterminowych celów [władz i administracji samorządowej działającej w imieniu wspólnoty] oraz przyjęcie kierunków działania i przydzielenie środków do osiągnięcia tych celów”¹⁸.

5.1. Wizja i misja miasta

Wizja:

Częstochowa miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową.

Deklaracja misji:

Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału gospodarczego miasta.

MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.

¹⁸ Kłosowski W., Warda J. Wyspy szans

5.2. Zasady dobrego rządzenia

Przyjmuje się, że **dobre rządzenie** to sprawowanie władzy publicznej w ramach wzajemnych relacji władzy i administracji samorządowej oraz społeczeństwa w celu sprawnej, skutecznej i efektywnej realizacji misji publicznej.

Zasady, które powinny organizować proces sprawowania władzy, to:

- **Otwartość**, polegająca na jak najszerszym dostępie do informacji publicznej oraz informacji na temat działań planowanych, wyników podjętych inicjatyw przez władzę i administrację samorządową, a także mechanizmy antykorupcyjne wspomagające przejrzystość administracji;
- **Partnerstwo**, rozumiane jako współuczestnictwo społeczeństwa w procesie sprawowania władzy, czemu służy budowa potencjału instytucji działających na rzecz tworzenia mechanizmów partnerstwa, rozwijanie kompetencji administracji do współdziałania ze społeczeństwem przy realizacji zadań publicznych oraz stymulowanie potencjału podmiotów społecznych do współdziałania z administracją samorządową;
- **Odpowiedzialność** za prowadzenie **polityk publicznych zorientowanych na osiągnięcie konkretnych celów i wyników**, co umożliwiają funkcjonujące mechanizmy demokratyczne, jak również możliwość dokonywania obiektywnej oceny skuteczności i efektywności działania, co gwarantuje czytelny podział kompetencji przy realizacji zadań państwa i samorządu terytorialnego;
- **Skuteczność i efektywność**, oznaczające budowę i wzmacnianie potencjału władzy i administracji samorządowej na każdym poziomie realizacji ich funkcji;
- **Spójność** realizowanych zadań państwa, wymagająca budowy mechanizmów koordynacji we wszystkich wymiarach i dziedzinach, w których funkcje państwa są wykonywane.

Ponadto, za kluczowe dla powodzenia polityki rozwoju miasta uznaje się **budowanie wielostronnego zaufania** między samorządem miasta i jego społecznością.

„Żadna bowiem wspólnota nie przetrwa bez elementarnej przyzwoitości i uczciwości, które stanowią fundament wzajemnego zaufania między ludźmi.”

5.3. Cel główny, priorytety i cele ogólne

Głównym celem polityki rozwoju miasta jest:

Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców – od wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki do wzrostu zamożności gospodarstw domowych

Pochodną przyjętej wizji miasta i misji samorządu oraz głównego celu polityki rozwoju miasta są **priorytety rozwoju miasta**:

1. **Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców.**
2. **Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta.**
3. **Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania.**

oraz **strategiczne cele ogólne** przedstawione na schemacie strategii rozwoju miasta na rys. 4.

Rys. 4 Schemat strategii rozwoju miasta Częstochowa 2025

WIZJA	Częstochowa miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową.		
MISJA STRATEGICZNA	Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału gospodarczego miasta MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.		
CEL GŁÓWNY	Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców – od wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki do wzrostu zamożności gospodarstw domowych		
PRIORYTETY	1. Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców	2. Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta	3. Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania
STRATEGICZNE CELE OGÓLNE	<ul style="list-style-type: none"> 1.1. Wzmocnienie kapitału intelektualnego miasta i aktywności społecznej oraz zapewnienie dostępności dobrze wykształconych i wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy 1.2. Wzrost jakości życia w mieście (stan środowiska naturalnego, poziom i jakość usług medycznych i pomocy społecznej, poziom bezpieczeństwa publicznego) 	<ul style="list-style-type: none"> 2.1. Modernizacja i rozbudowa systemów infrastruktury technicznej miasta (infrastruktury transportowej, energetycznej, mieszkaniowej, handlowo-usługowej, rozrywkowej, sportowej, rekreacyjno-wypoczynkowej, obiektów kultury, infostruktury) 2.2. Tworzenie warunków rozwoju światowego centrum pielgrzymowania przez poprawę dostępności komunikacyjnej i wzrost jakości przestrzeni publicznej w otoczeniu Sanktuarium Jasnogórskiego 2.3. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej miasta – miejsca dobrej lokalizacji i prowadzenia działalności gospodarczej 2.4. Zapewnienie stabilnych i wydajnych źródeł dochodów własnych miasta dla utrzymania potencjału inwestycyjnego przy ograniczeniu skali zadłużenia miasta 	<ul style="list-style-type: none"> 3.1. Wzmacnianie sprawności administracyjnej i uspołecznianie procesu zarządzania miastem 3.2. Poprawa i promocja wizerunku miasta jako miejsca kreatywnego, dynamicznego i otwartego – środowiska przyjaznego i atrakcyjnego dla życia z bogatą ofertą kultury i edukacji, rozrywki i rekreacji

5.4. Cele szczegółowe – kierunki działań

PRIORYTET	1	Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców
CEL OGÓLNY	1.1	Wzmocnienie kapitału intelektualnego¹⁹ miasta i aktywności społecznej oraz zapewnienie dostępności dobrze wykształconych i wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy
CEL SZCZEGÓŁOWY	1.1.1	Podniesienie dostępności i jakości kształcenia na wszystkich poziomach nauczania oraz upowszechnienie zasady kształcenia się przez całe życie – społeczeństwo ucząca się
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości edukacji – integralnego procesu kształcenia i wychowania • Dostosowanie systemu oświatowego do wyzwań ekonomii wiedzy i kształtującego się „społeczeństwa informacyjnego” • Nauczanie kreatywności, innowacyjności i umiejętności pracy zespołowej – kluczowych kompetencji dla rozwoju osobistego oraz społecznego, wzmacniających zdolności adaptacyjne absolwentów na zmieniającym się rynku pracy • Motywowanie szkół do stałej poprawy metod i jakości kształcenia oraz premiowanie szkół osiągających najlepsze wyniki nauczania i wysokie pozycje w rankingach – szkół poszukujących twórczych rozwiązań w sferze zadań edukacyjnych i zachęcających uczniów do nauki i ich wszechstronnego rozwoju • Określenie miejskich standardów edukacyjnych oraz monitorowanie i ewaluacja jakości świadczonych usług edukacyjnych • Kształtowanie postaw zaangażowania obywatelskiego i promocja merytokratycznych zasad awansu społecznego czyli uzależnienia pozycji społecznej od posiadanych kompetencji i wykształcenia • Umożliwienie wszystkim uczniom szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych korzystania z sieciowych zasobów baz wiedzy wspomagających proces nauczania • Ulepszanie i rozwijanie systemu kształcenia i szkolenia zawodowego poprzez wprowadzenie innowacyjnych programów i metod nauczania • Przygotowanie kadry fachowców do rozwijania nowych kierunków kształcenia i podniesienia jakości kształcenia zawodowego zwiększającego szanse zatrudnienia i dobrej pracy • Poprawa systemu kształcenia nauczycieli i uatrakcyjnienie zawodu nauczycielskiego • Wzrost zdolności do kształcenia, przyciągania i wykorzystania zasobów ludzkich o wszechstronnych kompetencjach – dobrze przygotowanych nauczycieli, naukowców i wysokiej klasy specjalistów • Wspieranie i promocja uczniów i studentów szczególnie uzdolnionych/talentów • Wzmacnianie aktywizujących społeczność lokalną kulturotwórczych funkcji szkół i placówek oświatowych – tworzenie lokalnych centrów oświatowo-kulturalnych i rekreacyjno-sportowych • Wspieranie współpracy szkół i placówek oświatowych ze społecznymi partnerami edukacji • Wykorzystanie środków funduszy rozwojowych Unii Europejskiej dla realizacji zadań edukacyjnych i rozwijania sieci partnerstw międzynarodowych

¹⁹ **Kapitał intelektualny miasta** – ogół niematerialnych aktywów ludzi, przedsiębiorstw, instytucji, które odpowiednio wykorzystane mogą być źródłem obecnego i przyszłego dobrostanu miasta. Składnikami kapitału intelektualnego są m.in.: **kapitał ludzki** (wykształcenie, doświadczenie, postawy, umiejętności) oraz **kapitał społeczny** (normy postępowania, zaufanie i zaangażowanie, które wspierają współpracę i wymianę wiedzy)

CEL SZCZEGÓŁOWY	1.1.2	Kształtowanie „społeczeństwa informacyjnego” – aktywna społeczność wiedzy w otwartej sieci współpracy
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie skali zjawiska „wykluczenia cyfrowego” poprzez likwidację barier edukacyjnych i organizacyjnych – zapewnienie powszechnego dostępu do usług, informacji i wiedzy w sieciach informacyjnych • Promocja najlepszych praktyk w sferze edukacji wykorzystującej technologie teleinformacyjne (np. Polski Uniwersytet Wirtualny) • Promocja nauczania w trybie kształcenia na odległość (<i>eLearning</i>) • Upowszechnianie edukacji o bezpiecznym korzystaniu z sieci informacyjnych dla ochrony zdrowia i zachowania własnej tożsamości oraz ochrony przed przestępcami wykorzystującymi Internet do nieuczynnych celów
CEL SZCZEGÓŁOWY	1.1.3	Wspieranie integracji częstochowskiego ośrodka naukowego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie koncentracji kadry akademickiej i zaplecza badawczo-dydaktycznego (ponadstandardowo wyposażone laboratoria, pracownie i warsztaty) w wybranych specjalizacjach, będących nośnikami nowych technologii, umożliwiającej opracowywanie nowych rozwiązań, współpracę z biznesem oraz dobre przygotowanie absolwentów do wejścia na rynek pracy • Wspieranie badań i prognoz popytu na pracę w mieście i subregionie • Wspieranie współpracy środowiska akademickiego ze szkołami i placówkami oświatowymi • Wspieranie inicjatyw międzyuczelnianych programów badawczych i tworzenia nowych zespołów badawczych mogących konkurować w europejskiej przestrzeni badawczej oraz inicjatyw zmierzających do stałego zwiększania potencjału intelektualnego i zdolności do tworzenia wiedzy i innowacyjnych technologii, modeli biznesowych, innowacji organizacyjnych i marketingowych • Wzmacnianie roli i znaczenia miasta jako regionalnego ośrodka edukacyjnego • Wspieranie dążeń do utworzenia nowoczesnego uniwersytetu
CEL OGÓLNY	1.2	Wzrost jakości życia w mieście (stan środowiska naturalnego, poziom i jakość usług medycznych i usług edukacyjnych, poziom bezpieczeństwa publicznego)
CEL SZCZEGÓŁOWY	1.2.1	Ochrona wszystkich elementów środowiska naturalnego zgodnie z zasadami trwałego rozwoju zrównoważonego (<i>sustainable development</i>)
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie i wdrożenie systemu zarządzania środowiskiem przyrodniczym miasta • Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi (ziemią i wodą), zasobami produkcyjnymi, finansowymi, ludzkimi i społecznymi • Ochrona ludności przed szkodliwymi oddziaływaniami środowiskowymi (m.in. zanieczyszczeniem powietrza, hałasem transportowym, promieniowaniem elektromagnetycznym, skażeniem gleby i wód) • Monitorowanie i ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery • Przygotowanie mapy akustycznej miasta i przeciwdziałanie zagrożeniom wywołanym hałasem komunikacyjnym

CEL SZCZEGÓŁOWY	1.2.2	Zapewnienie potrzebującym dostępności i poprawa standardów jakości usług medycznych oraz rozwój systemu profilaktyki zdrowotnej
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Racjonalizacja rozmieszczenia i wykorzystania zasobów miejskiego systemu opieki zdrowotnej oraz opracowanie i wdrożenie systemu koordynacji funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia • Integracja systemu ratownictwa medycznego • Usprawnienie wczesnej diagnostyki medycznej • Rozwój systemu opieki długoterminowej i geriatrycznej – dostosowanie zakresu usług medycznych do potrzeb wynikających ze zmian struktury demograficznej ludności miasta • Integracja działań zawodowych służb, wolontariuszy organizacji społecznych i innych instytucji działających w sferze opieki i pomocy społecznej • Rozwój eUsług ochrony zdrowia • Promocja zdrowego stylu życia i rozwój profilaktyki prozdrowotnej
CEL SZCZEGÓŁOWY	1.2.3	Wzmacnianie solidarności społecznej mieszkańców
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie, wspieranie i wzmacnianie rodziny w wypełnianiu jej naturalnych funkcji wychowawczych i opiekuńczych, w tym także rozwój instytucji rodzin zastępczych • Wspieranie rozwoju działań umożliwiających pogodzenia aktywności zawodowej z funkcją rodzicielską (telepraca, zróżnicowane i dostosowane do potrzeb formy opieki nad dzieckiem) • Wzmacnianie i wspieranie samopomocowych form organizacji społecznych • Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego poprzez wielostronną pomoc rodzinom zagrożonym kryzysem • Rozwój form wspierania osób niepełnosprawnych, chorych oraz starszych samotnych • Rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego dla zapewnienia uboższym grupom mieszkańców podstawowych warunków bytowych
CEL SZCZEGÓŁOWY	1.2.4	Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa publicznego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Koordynacja i wzrost efektywności współpracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne i prywatne (Policji, Straży Miejskiej, służb ochrony mienia i osób, Prokuratury) • Rozwój systemu monitoringu wizyjnego skutecznie chroniącego miejskie przestrzenie publiczne • Wielostronna pomoc środowiskom „w kryzysie”, wykluczonym społecznie i ekonomicznie z procesów rozwoju • Wzmacnianie form samoorganizacji społeczeństwa dla skutecznego przeciwstawiania się zjawiskom zagrażającym porządkowi prawnemu i publicznemu • Wzmacnianie współpracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ze społecznością lokalną • Rozwój i doskonalenie systemu umożliwiającego monitorowanie i natychmiastową, skuteczną reakcję oraz pomoc w przypadku zagrożeń wyższego stopnia (katastrofy, klęski żywiołowe i inne zagrożenia kryzysowe) • Wzmocnienie działań profilaktycznych adresowanych do ludzi młodych oraz skuteczne przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym (narkomania, alkoholizm itp.)

PRIORYTET	2	Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta
CEL OGÓLNY	2.1	Modernizacja i rozbudowa systemów infrastruktury technicznej miasta (infrastruktury transportowej, energetycznej, mieszkaniowej, handlowo-usługowej, rozrywkowej, sportowej, rekreacyjno-wypoczynkowej, obiektów kultury, infostruktury)
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.1	Wzrost efektywności zarządzania przestrzenią miasta i zagospodarowania jego terenów
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Okresowa weryfikacja i aktualizacja programów i dokumentów ustalających kierunki polityki zagospodarowania przestrzeni miasta • Kreowanie polityki przestrzennej uwzględniającej potrzeby wynikające z dziedzinowych polityk i programów rozwoju miasta, a zwłaszcza z polityki transportowej i mieszkaniowej • Integracja polityki przestrzennej miasta z planami zagospodarowania przestrzennego gmin sąsiednich pozwalająca na spójny rozwój struktury funkcjonalno-przestrzennej • Rozbudowa systemu informacji przestrzennej – narzędzia wspomagające prace analityczno-planistyczne oraz zarządcze procesy decyzyjne
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.2	Integracja przestrzeni miasta i regionu poprzez wzrost wewnętrznej i zewnętrznej dostępności transportowej miasta zapewniającej spójność terytorialną, gospodarczą i społeczną subregionu częstochowskiego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Inwestycje w infrastrukturę drogową korytarzy/ciągów transportowych zwiększających przepustowość układu drogowo-ulicznego miasta i ograniczającego niekorzystny wpływ „ciężkiego” ruchu tranzytowego na warunki życia w mieście (sieć dróg międzynarodowych (E75/droga krajowa nr 1), krajowych i wojewódzkich leżących w granicach administracyjnych miasta) • Zahamowanie procesu degradacji istniejącej infrastruktury drogowej poprzez realizację programu jej modernizacji (przebudowa, rozbudowa) oraz programu inwestycji odtworzeniowych/remontów sieci drogowo-ulicznej i obiektów mostowych • Zwiększenie nakładów finansowych na utrzymanie drogowych obiektów inżynierskich (obiekty mostowe, tunele przepusty, konstrukcje oporowe) zapewniające ich bezpieczeństwo i trwałość eksploatacyjną • Opracowanie koncepcji i wdrożenie systemu zarządzania ruchem, w tym wykorzystanie „inteligentnych systemów” obszarowego zarządzania ruchem na głównych ciągach drogowo-ulicznych • Rozwój systemu miejskiego transportu zbiorowego jako realnej alternatywy dla transportu indywidualnego • Opracowanie koncepcji budowy parkingów wielopoziomowych jako elementu polityki parkingowej oraz rozbudowa bezpiecznej infrastruktury dla ruchu pieszego i rowerowego
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.3	Wspieranie i realizacja budownictwa mieszkaniowego dostosowanego do zróżnicowanych potrzeb i możliwości materialnych mieszkańców: budownictwo indywidualne (jednorodzinne), spółdzielcze, społeczne, komunalne i socjalne
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Budowa mieszkań komunalnych • Zwiększenie zasobów mieszkań socjalnych poprzez adaptację lokali i budynków • Realizacja budownictwa mieszkań na wynajem w ramach miejskiego TBS-u • Pozyskiwanie nowych lokali mieszkalnych poprzez adaptację budynków (internaty, biura, itp.) i przekształcanie lokali o obniżonym standardzie

CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.4	Poprawa jakości życia zbiorowego w dzielnicach miasta
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja i rozwój infrastruktury służącej podstawowym potrzebom bytowym mieszkańców • Modernizacja i rozbudowa obsługującego dzielnicę układu komunikacyjnego • Zapewnienie mieszkańcom dostępności do usług teleinformatycznym, w tym rozbudowa infrastruktury sieciowej (łącza światłowodowe i radiowej) • Ochrona warunków środowiskowych dzielnic sprzyjających zdrowemu życiu, w tym rekreacyjne zagospodarowywanie terenów zielonych
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.5	Tworzenie materialnych i instytucjonalnych warunków dla rozwoju kultury
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja modernizacji bazy materialnej obiektów instytucji kultury • Rozwijanie lokalnego mecenatu kultury oraz promocja osiągnięć artystycznych częstochowskich twórców kultury na arenie krajowej i międzynarodowej • Digitalizacja i udostępnienie z wykorzystaniem nowoczesnych technologii teleinformatycznych najwartościowszych zasobów bibliotek, zbiorów archiwalnych i zbiorów muzealnych • Tworzenie cyfrowego zbioru rejestrowanych najwartościowszych prezentacji teatralnych, muzycznych, filmowych, fotograficznych
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.6	Zapewnienie dostępności i wysokich standardów funkcjonalno-użytkowych miejskiej bazy obiektów sportowych i sportowo-rekreacyjnych
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja modernizacji i podniesienie standardów funkcjonalno-użytkowych obiektów sportowych i rekreacyjno-sportowych • Budowa wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej • Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju dzielnicowych ośrodków sportu wykorzystujących głównie szkolną bazę rekreacyjno-sportową • Promowanie i upowszechnienie aktywnego stylu życia, w tym sportu masowego i rekreacji
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.1.7	Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego miasta, racjonalizacja zużycia energii oraz poprawa efektywności energetycznej istniejących systemów i zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie programu zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej • Wprowadzanie rozwiązań organizacyjnych i działań inwestycyjnych zmniejszających energochłonność i poprawiających efektywność energetyczną • Wspieranie działań na rzecz wykorzystania odnawialnych źródeł energii

CEL OGÓLNY	2.2	Tworzenie warunków rozwoju światowego centrum pielgrzymowania przez poprawę dostępności komunikacyjnej i wzrost jakości przestrzeni publicznej w otoczeniu Sanktuarium Jasnogórskiego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego usprawniającego dostępność do Sanktuarium Jasnogórskiego • Inwestycje modernizacyjne i rewitalizacyjne w otoczeniu Jasnej Góry • Wspieranie działań tworzących godne warunki przechowywania i eksponowania zbiorów jasnogórskich o wyjątkowej wartości dla narodowej kultury • Wspieranie w otoczeniu Jasnej Góry rozwoju usług noclegowych, gastronomicznych i innych służących obsłudze pielgrzymów i turystów
CEL OGÓLNY	2.3	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej miasta – miejsca dobrej lokalizacji i prowadzenia działalności gospodarczej
CEL SZCZEGÓLOWY	2.3.1	Rozwój obszarów aktywizacji gospodarczej i umacnianie pozytywnego klimatu inwestycyjnego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie atrakcyjnych ofert terenów inwestycyjnych dla działalności produkcyjnej i usługowej oraz dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego • Rozwój i profesjonalizacja usług instytucji rynku pracy i instytucji „otoczenia biznesu” • Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności gospodarki lokalnej zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw • Wspieranie restrukturyzacji gospodarki lokalnej w kierunku zwiększenia udziału przemysłów wysokiej technologii i specjalistycznych usług • Monitorowanie i prognozowanie zasobów lokalnego i subregionalnego rynku pracy • Tworzenie warunków dla tworzenia sieci współpracy pomiędzy uczelniami i ośrodkami badawczymi, przedsiębiorstwami i instytucjami komercjalizacji i transferu wiedzy i technologii – partycypacja w przygotowaniu i realizacji wspólnych projektów • Wspieranie projektów sektora naukowo-badawczego na rzecz unowocześnienia laboratoriów badawczych i promocji badań prowadzonych wspólnie z podmiotami gospodarczymi • Promocja uczestnictwa zespołów badawczych częstochowskiego środowiska naukowego w pracach Polskich Platform Technologicznych • Wspieranie inicjatywy utworzenia Częstochowskiego Centrum Innowacji oraz Częstochowskiego Parku Naukowo Technologicznego • Wspieranie działań budowy i rozwoju Regionalnego Systemu Innowacji i aktywnego uczestnictwa w nim częstochowskich szkół wyższych, placówek badawczo-rozwojowych, parków naukowo-technologicznych i innych instytucji działających na rzecz tworzenia i transferu innowacyjnych rozwiązań produkcyjnych, organizacyjnych i marketingowych

CEL SZCZEGÓŁOWY	2.3.2	Kompleksowa rewitalizacja centrum miasta i innych obszarów wymagającychżywienia
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie nowych form zarządzania centrum miasta i obszarami realizującymi projekty rewitalizacyjne tak by umożliwić koordynację różnorodnych działań, w tym realizowanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego • Rewitalizacja dzielnic mieszkaniowych w tym poprawa stanu ogólnodostępnej infrastruktury usług użyteczności publicznej i rekreacji • Wdrażanie przyjętego „Miejskiego programu rewitalizacji dla miasta Częstochowy”, w tym przygotowanie i wdrożenie pilotażowego projektu rewitalizacji
CEL OGÓLNY	2.4	Zapewnienie stabilnych i wydajnych źródeł dochodów własnych miasta dla utrzymania potencjału inwestycyjnego przy ograniczeniu skali zadłużenia miasta
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.4.1	Wzrost bazy podatkowej miasta/potencjału fiskalnego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie skuteczności „przyciągania” do miasta inwestycji bezpośrednich zwłaszcza z sektorów zaawansowanych technologii, specjalistycznych usług, przemysłów kreatywnych (wykorzystujących wiedzę i informację i generujących wysoką wartość dodaną, i tworzących wysokopłatne miejsca pracy) oraz przemysłów czasu wolnego • Promocja innowacyjnych przedsiębiorstw i inicjatyw na rzecz rozwoju i innowacyjności i konkurencyjności ekonomicznej gospodarki lokalnej • Dążenie do ograniczenia zasięgu zjawiska "szarej strefy" przez zmniejszanie barier utrudniających legalną przedsiębiorczość, poprawę skuteczności kontroli oraz edukację społeczną
CEL SZCZEGÓŁOWY	2.4.2	Racjonalizacja gospodarki finansowej miasta: racjonalność - przejrzystość - efektywność
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie założeń wieloletniej polityki finansowej miasta Częstochowy • Wdrożenie wieloletniego planowania finansowego • Opracowanie koncepcji i wprowadzenie budżetu zadaniowego miasta dla skutecznego i efektywnego zarządzania realizacją celów strategicznych, zadań i projektów oraz dla poprawy jakości usług użyteczności publicznej • Doskonalenie systemu rachunkowości zgodnie z międzynarodowymi standardami rachunkowości dla sektora publicznego (IPSAS) w tym procedur konsolidacyjnych bilansu miasta • Opracowanie i wdrożenie aplikacji informatycznej wspomagającej planowanie, realizację i monitorowanie zadań bieżących budżetu zadaniowego

PRIORYTET	3	Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania
CEL OGÓLNY	3.1	Wzmacnianie sprawności administracyjnej i uspołecznianie procesu zarządzania miastem
CEL SZCZEGÓŁOWY	3.1.1	Zapewnienie wysokich standardów merytorycznych i etycznych pracy Urzędu Miasta, gminnych jednostek organizacyjnych, służb oraz instytucji świadczących usługi użyteczności publicznej
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników administracji publicznej • Świadczenie wysokiej jakości usług publicznych na rzecz interesantów: <ul style="list-style-type: none"> - ułatwienie wielostronnego przepływu informacji - zapewnienie przejrzystości działań - wzrost sprawności i efektywności funkcjonowania - sprowadzenie procedur i formalności dla interesanta do niezbędnego minimum - racjonalizacja kosztów funkcjonowania administracji publicznej będąca wynikiem upowszechnienia stosowania technologii teleinformatycznych • Rozwój i upowszechnienie oferty elektronicznych usług administracji publicznej – wdrożenie pełnego zestawu interaktywnych eUsług administracji publicznej świadczonych dla obywateli i przedsiębiorców • Upowszechnienie Biuletynu Informacji Publicznej (BIP) jako kanału informacyjnego dla obywateli w kontaktach z administracją publiczną • Rozwój i upowszechnianie standardów elektronicznego komunikowania się w relacjach administracja - obywatel, administracja – przedsiębiorstwo i administracja - administracja • Edukacja społeczności miasta w dziedzinie bezpiecznego korzystania z sieci informacyjnych usług eAdministracji • Wprowadzenie i upowszechnienie podpisu elektronicznego jako warunku pełnego wykorzystania usług publicznych administracji oferowanych <i>on-line</i> • Wdrażanie i okresowa ocena efektów oraz aktualizacja przyjętego „Programu rozwoju e-Administracji miasta Częstochowy na lata 2009-2013” • Utworzenie zaplecza badawczego i analityczno-planistycznego dla kreowania i formułowania lokalnej polityki i programów rozwoju • Przeorientowanie organizacji zarządzania strategicznego rozwojem miasta na projektowo-zadaniową organizację pracy, a zarządzania operacyjnego na organizację procesową • Promowanie możliwości wykonywania pracy na odległość (telepraca)
CEL SZCZEGÓŁOWY	3.1.2	Rozwijanie efektywnego współdziałania instytucji samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych i wspólnot lokalnych w rozwiązywaniu problemów społecznych
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie technik teleinformatycznych dla stałego sondowania opinii społecznej i artykulacji różnych inicjatyw społecznych • Wzmacnianie pozycji rad dzielnic i organizacji pozarządowych, w tym poprzez przekazywanie im do realizacji wybranych zadań publicznych • Aktywizacja działalności społecznej poprzez wykorzystanie nowoczesnych form komunikacji społecznej, w tym forów dyskusyjnych na miejskim portalu, umożliwiających wymianę informacji i opinii oraz zgłaszanie wniosków i inicjatyw obywatelskich

		<ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie i wspieranie inicjatyw sprzyjających wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców i ich integracji z miastem i dzielnicą oraz budowaniu społeczności obywateli miasta świadomych swych praw i obowiązków • Efektywne wykorzystanie środków funduszy Unii Europejskiej na współfinansowanie projektów budowy obywatelskiego społeczeństwa informacyjnego • Aktywizacja działalności organizacji pozarządowych i rozwój sieciowych struktur współpracy przy realizacji zadań publicznych
CEL OGÓLNY	3.2	Poprawa i promocja wizerunku miasta jako miejsca kreatywnego, dynamicznego i otwartego – środowiska przyjaznego i atrakcyjnego dla życia z bogatą ofertą kultury i edukacji, rozrywki i rekreacji
CEL SZCZEGÓŁOWY	3.2.1	Wzmocnienie funkcji i rangi miasta jako ważnego ośrodka o krajowym znaczeniu będącego wyróżniającym się podmiotem i beneficjentem polityki regionalnej - strategii rozwoju województwa śląskiego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie regionotwórczej funkcji miasta zwłaszcza w sferze edukacji akademickiej i ponadgimnazjalnej, ponadlokalnych usług transportu zbiorowego, ochrony środowiska, usług kulturalnych i społecznych oraz przemysłu turystycznego • Rozwój funkcji kulturalnych konferencyjnych i kongresowych oraz sportowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym • Rozwijanie i umacnianie „sieciowej współpracy miast” • Skuteczna i efektywna promocja miasta
CEL SZCZEGÓŁOWY	3.2.2	Umocnienie tradycyjnego znaczenia miasta związanego z Sanktuarium Jasnogórskim
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Promocja światowego centrum pielgrzymkowego Sanktuarium Jasnogórskiego oraz popularyzacji idei pielgrzymowania” • Wspieranie tworzenia uzupełniającej oferty kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej kierowanej do przybywających do Sanktuarium Jasnogórskiego pielgrzymów • Rozwijanie współpracy z innymi miastami - ośrodkami pielgrzymowania, w tym w ramach Stowarzyszenia Miast Sanktuariów Europy, w celu wspólnej promocji, wymiany doświadczeń i realizacji wspólnych projektów” • Aktywne wykorzystywanie możliwości rozwojowych związanych z wzrostem zainteresowania turystyką pielgrzymkową i kulturową
CEL SZCZEGÓŁOWY	3.2.3	Przyjęcie i wypełnienie przez miasto roli naturalnego lidera i „lokomotywy wzrostu” subregionu północnego województwa śląskiego, a zwłaszcza częstochowskiego obszaru miejskiego
Kierunki działań		<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie sieci efektywnej współpracy gmin i powiatów dla przygotowania i realizacji projektów i zadań o znaczeniu ponadlokalnym • Podejmowanie i wspieranie inicjatyw sprzyjających budowaniu tożsamości regionalnej i poczucia wspólnoty wyznawanych wartości, celów i wielostronnych korzyści efektywnej współpracy gmin ziemi częstochowskiej

5.5. Mierniki osiągnięcia celów

Dla umożliwienia oceny trafności wybranych priorytetów i **strategicznych celów rozwoju** miasta oraz oceny rezultatów podejmowanych działań w ramach **dziedzinowych programów rozwoju** stanowiących – obok corocznie weryfikowanego i aktualizowanego **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** – instrument wdrażania ogólnej strategii rozwoju miasta, niezbędne jest opracowanie zbioru **mierników osiągnięcia** strategicznych **celów rozwoju** obrazujących dynamikę zmian stanów rzeczy w poszczególnych sferach funkcjonowania miasta (poprzez porównanie wartości bazowych np. z 2008 roku z danymi opisującymi stan w kolejnych latach w perspektywie 2025 roku).

Ocena rezultatów strategii rozwoju miasta będzie się odbywała dwutorowo i na dwóch poziomach:

- **oceny ogólnej** przeprowadzanej w okresach 3 letnich – perspektywa długofalowa – na podstawie zbioru syntetycznych mierników osiągnięcia strategicznych celów rozwoju miasta – wskaźników oddziaływania oraz satysfakcji mieszkańców na podstawie badań ankietowych opinii publicznej *oraz*
- **rocznej oceny rezultatów działań** podjętych w ramach **dziedzinowych programów rozwoju** – perspektywa bieżąca – obrazującej skuteczność i efektywność w osiągnięciu celów operacyjnych poszczególnych programów, na podstawie zróżnicowanych zbiorów wskaźników produktu i wskaźników rezultatu określonych na poziomie poszczególnych zadań/projektów oraz całych programów (zwłaszcza tych, których projekty współfinansowane są z funduszy Unii Europejskiej).

Tabela 2 Mierniki/wskaźniki realizacji priorytetowych celów strategicznych

Wskaźnik/miernik osiągnięcia celu	Źródło danych
PRIORYTET 1. Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców	
• ludność w wieku produkcyjnym jako odsetek ogółu ludności (%)	BDR
• wskaźniki obciążenia demograficznego: liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	BDR
• liczba urodzeń na 1000 mieszkańców	BDR
• wyniki egzaminów gimnazjalnych i maturalnych na tle średnich krajowych i regionalnych	lokalna baza danych
• liczba studentów szkół wyższych na 1000 ludności	BDR
• liczba studentów studiów stacjonarnych (dziennych) na 1000 ludności	BDR
• przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (zł)	BDR
• wskaźnik śmiertelności niemowląt (zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych)	BDR
• liczba działających organizacji pozarządowych na 1000 ludności	lokalna baza danych
• liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 ludności	BDR (dane dostępne na poziomie subregionu)
• liczba policjantów i strażników miejskich na 1000 ludności	lokalna baza danych
• wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	BDR (dane dostępne na poziomie subregionu)
PRIORYTET 2. Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta (sprzyjające wzmocnieniu lokalnej dynamiki gospodarczej)	
• liczba osób pracujących jako odsetek liczby ludności w wieku produkcyjnym (%)	BDR
• odsetek osób zatrudnionych w sektorze usług w liczbie ogółem pracujących (%)	BDR
• dochody budżetu miasta ogółem <i>per capita</i> (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• dochody własne budżetu miasta <i>per capita</i> (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• dochody budżetu miasta z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych PIT <i>per capita</i> , (zł)	BDR/ lokalna baza danych

Wskaźnik/miernik osiągnięcia celu	Źródło danych
• dochody budżetu miasta z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych CIT <i>per capita</i> , (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• dochody z podatku od nieruchomości <i>per capita</i> (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• średni poziom wydatków majątkowych do dochodów ogółem (%)	BDR/ lokalna baza danych
• średni poziom wydatków majątkowych <i>per capita</i> (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• wydatki na obsługę długu publicznego <i>per capita</i> (zł)	BDR/ lokalna baza danych
• zadłużenie miasta ogółem do dochodów ogółem (%)	SAS/ lokalna baza danych
• zadłużenie miasta ogółem <i>per capita</i> (zł)	SAS/ lokalna baza danych
• liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	BDR
• udział podmiotów gospodarczych w sektorze usług w liczbie ogółem jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (%)	BDR
• liczba jednostek „otoczenia biznesu” zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 ludności	BDR
• liczba prywatnych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 ludności	BDR
• liczba prywatnych podmiotów gospodarczych w liczbie ogółem jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (%)	BDR
• liczba zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym na 1000 ludności	BDR
• udział spółek z kapitałem zagranicznym w liczbie ogółem spółek handlowych (%)	BDR
• liczba podmiotów, którym miasto udzieliło pomocy publicznej	lokalna baza danych
• produkt krajowy brutto <i>per capita</i>	BDR (dane dostępne na poziomie subregionu)
• wartość dodana brutto w przeliczeniu na pracującego	BDR (dane dostępne na poziomie subregionu)
PRIORYTET 3. Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania	
• liczba restauracji na 1000 ludności	lokalna baza danych
• udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem budżetu miasta (%)	BDR
• liczba przedstawień i koncertów na 1000 ludności	lokalna baza danych
• liczba festiwali teatralnych i festiwali muzyki poważnej na 1000 ludności	lokalna baza danych
• liczba imprez i wydarzeń kulturalnych organizowanych przez jednostki miejskie na 1000 ludności	lokalna baza danych
• liczba uczestników imprez i wydarzeń kulturalnych organizowanych przez jednostki miejskie na 1000 ludności	lokalna baza danych
• liczba zwiedzających muzea i oddziały na 1000 ludności	BDR
• liczba miejsc na czynnych stadionach sportowych na 1000 ludności	lokalna baza danych
• wskaźnik oceny władz miejskich i administracji publicznej przez mieszkańców	badanie ankietowe opinii publicznej
• wydatki na administrację publiczną <i>per capita</i> (zł)	BDR
• liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie ogółem podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON (%)	BDR
• czas oczekiwania na wpis do rejestru działalności gospodarczej	lokalna baza danych
• liczba internetowych usług publicznych dostępnych on-line	lokalna baza danych
• wydatki budżetu miasta na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową <i>per capita</i> (zł)	BDR
• wzrost rozpoznawalności marki Częstochowa	badanie ankietowe opinii publicznej

Zbiór **syntetycznych mierników** osiągania strategicznych celów rozwoju miasta ma charakter otwarty i może być uzupełniony i modyfikowany zależnie od dostępności źródeł wiarygodnych informacji (głównie statystyki publiczne oraz zasoby tworzonych własnych baz danych) oraz zakresu aktualizacji zapisów przyjętej strategii działania (zmiany kierunków działań).

Zróżnicowane zbiory wskaźników nakładów, wskaźników produktu i wskaźników rezultatu będą częścią systemu monitorowania i oceny **dziedzinowych programów rozwoju** i ich **programów operacyjnych** oraz **kluczowych projektów** infrastrukturalnych i społecznych współfinansowanych z funduszy rozwojowych Unii Europejskiej.

Zaproponowany zbiór mierników osiągania priorytetowych celów strategicznych (Tabela 2) umożliwi porównanie Częstochowy z innymi miastami (analizy *benchmarkingowe*) oraz pozwala na syntetyczną ocenę kondycji miasta i stanowi niezbędne źródło **wiedzy** dla procesu **zintegrowanego zarządzania rozwojem miasta**.

Większość tych wskaźników publikowana jest w Banku Danych Regionalnych GUS (BDR), przy czym należy mieć na uwadze, że dane za dany rok są publikowane z pewnym opóźnieniem (ponad półrocznym, a w przypadku danych dotyczących rachunków regionalnych (PKB, WDB i in.) dla subregionu – brak takich danych dla miasta Częstochowy – z dwuletnim opóźnieniem).

Należy wyraźnie podkreślić niedostatki statystyki publicznej dla miast nie będących miastami wojewódzkimi zwłaszcza w sferze charakterystyki ich gospodarki lokalnej. Trzeba też mieć świadomość, iż dla potrzeb monitorowania i ewaluacji dziedzinowych programów rozwoju (program rewitalizacji miasta, polityka edukacyjna i in.) czy też pojedynczych projektów, wskaźniki celów operacyjnych winny być generowane z systemu lokalnej bazy danych o terenie w mniejszej skali (dzielnic, osiedli, obrębów geodezyjnych) aby umożliwić ocenę lokalnych rezultatów podejmowanych działań.

Monitorowanie i ocena realizacji strategii rozwoju miasta stanowi istotny element polityki lokalnej i ułatwia proces harmonizowania planowanych działań w ramach jej programów dziedzinowych (roz. 6).

6. Wdrażanie i monitorowanie realizacji strategii rozwoju miasta

Strategia rozwoju miasta w perspektywie 2025 roku wyznacza ogólne ramy – priorytety, cele strategiczne i kierunki – dla prorozwojowych działań władzy samorządowej miasta i jej lokalnych partnerów – środowiska biznesowego i akademickiego oraz organizacji pozarządowych.

Instrumentami wdrażania strategii rozwoju miasta są polityki i **dziedzinowe programy rozwoju/ działania** w poszczególnych sferach finansowania rozwoju miasta (roz. 8)²⁰.

Średniookresowe - 3-5 letnie – dziedzinowe **programy operacyjne** opracowane do tych zaktualizowanych programów będą (częściowo już są) podstawą rekomendacji zapisanych w nich zadań i projektów do **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** (dotyczy to projektów inwestycyjnych) oraz uwzględnienia ich realizacji – zgodnie z przyjętą hierarchią zadań – w corocznych **budżetach miasta**.

Skuteczna i efektywna realizacja dziedzinowych **programów operacyjnych** wymaga zabezpieczenia i alokacji stosownych zasobów osobowych, rzeczowych, informacyjnych i finansowych oraz wypracowania **systemu motywacji** zorientowanego na powiązanie oceny pracy z osiągnięciem założonych celów, który wzmacniałby zaangażowanie pracowników w realizację przyjętych programów działania.

Podstawowe ramy organizacyjne wdrażania i monitorowania strategii rozwoju miasta

- Opracowanie planu aktualizacji polityk i dziedzinowych programów rozwoju/ działania (roz. 8) w poszczególnych sferach życia miasta (edukacja, transport i komunikacja zbiorowa, ochrona środowiska, gospodarka odpadami, ochrona zdrowia, polityka mieszkaniowa, polityka społeczna, e-Administracja i inne) i przygotowanie do nich 3-5 letnich programów operacyjnych/wykonawczych zawierających m.in. cele operacyjne, szczegółowe zadania i projekty, wstępne harmonogramy rzeczowo-finansowe i źródła finansowania, osoby/jednostki organizacyjne odpowiedzialne za przygotowanie, realizację, monitorowanie i pomiar efektów ich realizacji.
- Za przygotowanie i realizację polityk i dziedzinowych programów rozwoju, i ich programów operacyjnych/wykonawczych, odpowiedzialne są, merytorycznie i organizacyjnie/ kompetencyjnie właściwe wydziały/jednostki organizacyjne Urzędu Miasta i/lub gminne jednostki organizacyjne.

Mniej skomplikowane zadania i projekty jednostki te organizują i wykonują/ bądź nadzorują wykonanie samodzielnie, a jeśli wykonanie zdania wymaga współdziałania kilku podmiotów/ jednostek organizacyjnych, Prezydent miasta wyznaczy spośród nich koordynatora prac.

Programy i projekty o charakterze ponadlokalnym (np. Program rozwoju subregionu północnego województwa śląskiego) będą/są realizowane w formie partnerstw podmiotów publicznych różnych szczebli.

Projekty angażujące kapitał prywatny w realizację zadań publicznych realizowane będą w formie partnerstwa publiczno – prywatnego (PPP) lub udzielania koncesji na roboty budowlane lub usługi.

- Powołanie przez Prezydenta Miasta stałego **Zespołu Roboczego ds. wdrażania strategii rozwoju miasta i dziedzinowych programów rozwoju/działania**.

Członkami Zespołu Roboczego będą naczelnicy/kierownicy kluczowych wydziałów/jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta, dyrektorzy gminnych jednostek organizacyjnych i przedstawiciele spółek komunalnych świadczących usługi użyteczności publicznej, merytorycznie odpowiedzialni za funkcjonowanie poszczególnych sfer życia miasta.

Koordinacją i organizacją prac Zespołu Roboczego zajmie się Biuro Strategii Rozwoju Miasta.

- Stworzenie platformy komunikacji pomiędzy jednostkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację dziedzinowych programów operacyjnych/ wykonawczych strategii rozwoju miasta.
- Stworzenie ram i mechanizmów współpracy – wymiany doświadczeń i opinii – w zakresie tematów objętych strategią rozwoju miasta i dziedzinowych programów rozwoju/działania z organizacjami i stowarzyszeniami zawodowymi i społecznymi oraz grupami eksperckimi.

²⁰ Polityki i dziedzinowe programy rozwoju/ działania to programy, które zostały przyjęte (lub zostaną przyjęte oraz zaktualizowane z zgodnie z **propozycjami** zawartymi w roz. 8) przez **Radę Miasta Częstochowy** w trybie uchwały lub na innej drodze uzyskały status obowiązujących (np. uchwały władz spółki komunalnej), jako **instrument realizacji** strategii rozwoju miasta, bez względu na nazwę/ tytuł dokumentu („program”, „strategia”, „plan”, polityka”).

- Zapewnienie jednolitego i sprawnego systemu okresowego raportowania postępów i zaawansowania realizacji podjętych działań – zadań i projektów – w ramach dziedzinowych programów rozwoju/ działania.

Przewiduje się opracowywanie rocznych raportów z realizacji dziedzinowych programów rozwoju/ działania oraz opracowanie – co najmniej co trzy lata – syntetycznych raportów oceny efektów realizacji strategii rozwoju miasta (roz. 5.5.), pozwalających na zwiększenie skuteczności podejmowanych działań, racjonalizację wydatków oraz ewentualną korektę i/lub modyfikację celów, priorytetów i kierunków działań stosownie do zmieniających się wyzwań i uwarunkowań prawnych, społecznych, ekonomicznych i finansowych.

- Realizacja dziedzinowych programów i projektów rozwoju zgodnie z wypracowanymi harmonogramami działania, a w przypadku projektów inwestycyjnych – zgodnie z corocznie weryfikowanym **Wieloletnim Planem Inwestycyjnym**.
- Upowszechnianie informacji o przygotowywanych i realizowanych w ramach strategii rozwoju miasta działaniach i projektach oraz promocja osiągniętych sukcesów i wyjaśnienie społeczności miasta przyczyn ewentualnych porażek w realizacji zamierzeń.

Praktyka **monitorowania** i **ewaluacji** prowadzonych działań w zarządzaniu rozwojem polskich miast/regionów nie ma powszechnie ugruntowanej tradycji.

Monitorowanie czyli obserwacja na bieżąco wykonywania działań, ukierunkowanych w strategii i zaplanowanych w dziedzinowych programach rozwoju/działania, oraz ich **ewaluacja** czyli ocena rezultatów (opisująca efekt wykorzystania posiadanych zasobów oraz zrealizowanych przedsięwzięć) to podstawowe procesy towarzyszące wdrażaniu strategii/programów/projektów. Ich wyniki stanowią cenne źródło samowiedzy dla władz samorządowych o celowości, skuteczności i efektywności podejmowanych działań oraz mogą być sposobem pozyskiwania zaufania społecznego, mobilizacji i zaangażowania obywateli w działania na rzecz dobra wspólnego.

7. Uwarunkowania i ramy finansowe realizacji strategii rozwoju miasta

Osiągnięcie celów sformułowanej strategii rozwoju miasta w dużej mierze zależy od kompetencji i sprawności działania zespołów przygotowujących i realizujących programy działania i projekty oraz od właściwej, skierowanej na najbardziej istotne i uzgodnione cele, **alokacji dostępnych zasobów finansowych** na realizację priorytetowych przedsięwzięć strategicznych.

Skuteczne i efektywne osiągnięcie celów strategii rozwoju miasta wymaga:

- koncentracji dostępnych środków finansowych na realizację przedsięwzięć rozwojowych uznanych za strategiczne (kluczowe projekty infrastrukturalne),
- adekwatnej do zamierzonych celów alokacji środków finansowych na przygotowanie i wdrażanie polityk i dziedzinowych programów rozwoju (edukacja, transport, kultura, ochrona zdrowia i in.), a ściślej biorąc na realizację średniookresowych programów operacyjnych/wykonawczych zawierających m.in. precyzyjnie określone cele operacyjne, zadania i projekty,
- skutecznego pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych na realizację programów i projektów rozwojowych, głównie z funduszy rozwojowych Unii Europejskiej oraz krajowych środków publicznych (budżet państwa), a także z funduszy celowych wspierających inwestycje w regionach i gminach,
- stałego dążenia do ograniczania wydatków bieżących zwłaszcza kosztów funkcjonowania administracji publicznej,
- konsensusu politycznego i determinacji władz samorządowych przy realizacji wybranej strategii rozwoju miasta.

Najważniejszym **źródłem finansowania strategii** rozwoju miasta **jest** jego **budżet** oraz środki własne spółek komunalnych świadczących usługi użyteczności publicznej.

Wieloletni plan finansowy miasta determinuje poziom wydatków inwestycyjnych, w poszczególnych latach, na zadania i projekty zapisane w **Wieloletnim Planie Inwestycyjnym**.

Oszacowanie wielkości środków, jakie samorząd miasta będzie mógł przeznaczyć w nadchodzących latach na **przedsięwzięcia rozwojowe** – nakłady inwestycyjne (poza odtworzeniowymi), ale również przedsięwzięcia nieinwestycyjne czyli nakłady na programy i projekty związane głównie ze wzrostem poziomu i jakości kapitału ludzkiego i społecznego miasta (m.in. edukacja, kultura, sport, rekreacja) – jest trudne. Na wielkość **potencjału rozwojowego** miasta w latach 2009-2025 składają się bowiem trudne do prognozowania i zaplanowania:

- środki pochodzące z **dochodów miasta** (w tym środki zgromadzone w poprzednich okresach), stanowiące **potencjał własny** oraz
- środki pochodzące z **zobowiązań** zaciąganych w latach poprzednich oraz możliwych do zaciągnięcia w latach 2009-2025, pomniejszone o spłaty dokonywane w tym samym okresie.

Ocena finansowego potencjału rozwojowego miasta w perspektywie wieloletniej – oszacowanie zdolności do finansowania programów rozwojowych – obarczona jest dwoma dodatkowymi istotnymi niepewnościami:

- brakiem racjonalnych przesłanek do oceny wpływu światowego kryzysu finansowego i prognozowanego spowolnienia gospodarczego na finanse publiczne w Polsce (poziom i dynamika zmiany krajowych dochodów budżetowych), w tym na poziom dochodów ogółem i wydatków bieżących miasta (ceny produktów i usług, inflacja, płace),
- brak ostatecznych zmian zasad gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce – trwają prace nad projektem nowej ustawy o finansach publicznych wprowadzającej m.in. elastyczne wskaźniki zadłużenia, wieloletnie programy finansowe oraz zmiany w zakresie progów ostrożnościowych – wpływających na poziom faktycznej zdolności kredytowej miasta.

Podane tutaj – zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny – szacunkowe dane dotyczące potencjału inwestycyjnego miasta – w perspektywie 2025 roku mogą być zatem obarczone nieuniknionym błędem prognozy.

Szacuje się, zgodnie z prognozą zawartą w budżecie miasta na 2009 rok, że w latach **2009-2014, skumulowana wysokość wydatków majątkowych** sięgać może – w ujęciu nominalnym – kwoty ok. **714** mln zł, a w latach **2015-2025** – ok. **1,6** mld zł, co daje łącznie na lata **2009-2025** kwotę ok. **2,3** mld zł, w tym ok. **1,9** mld zł to kwota wydatków majątkowych na zaplanowane zadania i projekty zapisane w Wieloletnim **Planie Inwestycyjnym na lata 2009-2014 (WPI 2014)**.

Zgodnie z długoterminową projekcją budżetu miasta na lata 2009-2025 w latach 2011 i następnym prognozuje się relatywne osłabienie – w porównaniu do planowanych w 2009 roku wydatków majątkowych ok. 170,6 mln zł, w tym 20,8 mln zł to planowane dotacje inwestycyjne z funduszy rozwojowych UE (planowana stopa inwestycji 22,9% dochodów ogółem) – własnego potencjału inwestycyjnego miasta, które może być nieco złagodzone planowanymi do uzyskania dotacjami z funduszy Unii Europejskiej oraz dotacjami z budżetu państwa na realizację planowanych na te lata projektów infrastrukturalnych.

Istotnym uzupełnieniem własnego potencjału inwestycyjnego/rozwojowego miasta mogą być środki funduszy rozwojowych Unii Europejskiej dostępne w ramach krajowych i regionalnego programu operacyjnego na lata 2007-2013. Analiza możliwości uzyskania dotacji, w procedurach konkursowych i pozakonkursowych, na współfinansowanie projektów w latach 2009-2013, wskazuje, że w realnym zasięgu jest uzyskanie dofinansowania realizacji projektów na poziomie ok. 300 mln zł (przy kursie 1 euro=4 zł), w tym ok. 94,1 mln zł to kwota dotacji na realizację projektów wstępnie zakwalifikowanych do dofinansowania w ramach PRSP WSL, IWIPK RPO WSL i MF EOG (IWIPK – Indykatory Wykaz Indywidualnych Projektów Kluczowych) oraz ok. 200 mln zł czyli ok. 20% kwoty planowanej do uzyskania, wg WPI 2014, w procedurach konkursowych.

Trudno przewidywać jakie będą priorytety, zasady i poziom alokacji środków finansowych funduszy rozwojowych Unii Europejskiej w kolejnej perspektywie finansowej w latach 2014-2020 (i następnej 2021-2027?), jako że trwają dopiero prace nad nową polityką spójności Unii. Dotychczasowy przebieg dyskusji i konsultacji może wskazywać na utrzymywanie jej dotychczasowych głównych pryncypiów dostrzegających bezwzględną konieczność wyrównywania poziomów rozwoju regionów na poziomie Wspólnoty oraz na poziomie krajów członkowskich. Można zatem zakładać, że w latach 2014-2020 (i dalszych) będą potencjalnie dostępne również środki unijne na realizację polityki regionalnej Polski i intraregionalnej – województwa śląskiego, a tym samym pozostanie aktywne to źródło współfinansowania programów i projektów rozwojowych miasta Częstochowy.

Szereg kluczowych dla przyjętej strategii zadań wpisujących się w ogólną wizję rozwoju miasta będzie realizowanych ze środków organizacji sektora finansów publicznych (i spoza niego) oraz przedsiębiorstw prywatnych (szkoły wyższe, firmy sektora telekomunikacyjnego, handlowo-usługowego, turystycznego i in.).

Dodatkowe wsparcie finansowe na realizację projektów sprzyjających osiągnięciu założonych celów strategicznych może zostać uzyskane w ramach inicjatyw i programów wspólnotowych. Ich pozyskanie uzależnione jest od zaangażowania i przedsiębiorczości zainteresowanych częstochowskich szkół wyższych, podmiotów gospodarczych oraz samorządu miasta.

Badania naukowe w Polsce, w tym projekty częstochowskich szkół wyższych, mogą zostać dofinansowane w ramach 7. Programu Ramowego w zakresie badań i rozwoju technologicznego (7.PR i następne). Budżet 7. PR na całą Europę wynosi 54 mld euro, w tym ponad 9 mld euro na wspieranie działań badawczo-szkoleniowych z zakresu technologii informacyjnych.

Ważnym instrumentem wspierania programu miejskich inwestycji jest zwiększanie atrakcyjności włączenia kapitału prywatnego w realizację zadań publicznych. Nowe ustawowe uregulowania procesu partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP), a także udzielania koncesji na roboty budowlane lub usługi powinny skłaniać kapitał prywatny do inwestycji w sferze usług użyteczności publicznej zapewniając poprawę ich jakości i efektywności oraz odciążając władzę publiczną od wydatków inwestycyjnych. Należy jednak mieć na uwadze, że wzrost potencjału rozwojowego miasta poprzez realne zaangażowanie krajowych środków prywatnych w działania inwestycyjne wymaga przede wszystkim odpowiedniego klimatu dla takich przedsięwzięć.

Niektóre zadania/projekty mogą być współfinansowane z krajowych środków publicznych, przede wszystkim w ramach dotacji budżetowych m.in. Ministerstwa Infrastruktury, Ministerstwa Środowiska, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które są ogłaszane na każdy kolejny rok.

Warto przy tym mieć na uwadze fakt, że wzrost dochodów miasta zdeterminowany jest głównie sytuacją makroekonomiczną (wzrost gospodarczy, zatrudnienie, inflacja, kursy walut) oraz polityką fiskalną państwa i regulacjami ustawy o finansach publicznych. A podejmowane działania rozwojowe – jeśli przyjęta strategia działania okaże się trafna – mogą przynieść pozytywne efekty (poszerzenie bazy podatkowej/ potencjału fiskalnego miasta, wzrost dochodów własnych, redukcja wydatków) dopiero w dłuższej perspektywie, a i one zapewne będą neutralizowane przez wydatki eksploatacyjne związane z zakończeniem i oddaniem do użytkowania nowych inwestycji.

3. Polityki i dziedzinowe programy rozwoju

Zgodnie z przyjętym systemem programowania rozwoju miasta (roz. 4) to **polityki i dziedzinowe programy rozwoju** są – obok **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** – instrumentami wdrażania ogólnej strategii rozwoju miasta.

Dla osiągnięcia przyjętych celów ogólnych i szczegółowych strategii rozwoju miasta w perspektywie **2025** roku **niezbędna jest aktualizacja** obowiązujących i już realizowanych **programów rozwoju** w poszczególnych dziedzinach/sferach funkcjonowania miasta, jak również **przygotowanie nowych** programów. Do wszystkich polityk i dziedzinowych programów rozwoju będą sukcesywnie opracowywane średniookresowe (3+5 letnie) **programy operacyjne**/wykonawcze zawierające m.in. cele operacyjne, zadania i projekty wraz z harmonogramami ich realizacji i źródłami finansowania, mierniki osiągania celów, jednostki i osoby odpowiedzialne za ich przygotowanie i wykonanie oraz opis systemu monitorowania i ewaluacji programu.

Poniżej zestawiono polityki i dziedzinowe programy rozwoju, podstawowe i wspierające, sprzyjające osiągnięciu przyjętych strategicznych celów rozwoju miasta w perspektywie 2025 roku z podaniem informacji o ich aktualnym statusie, o strategicznych celach, do których się odnoszą oraz o zaleceniach co do dalszych prac. Przygotowanie i realizacja większości z tych programów wynika z obligacji ustawowych, pozostałe mają charakter fakultatywny.

Tabela 3 Polityki i dziedzinowe programy rozwoju stanowiące instrument lokalnej polityki rozwoju miasta w poszczególnych jej sferach: gospodarczej, społecznej i środowiskowej/ekologicznej

Lp.	Polityka/program/plan	Sfera polityki rozwoju	Cele strategii rozwoju miasta	Status dokumentu	Zalecenia
1.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy	społeczna gospodarcza ekologiczna	2.1, 2.2, 2.3	Uchwała Rady Miasta Częstochowy (RMCz) z 21.11.2005 i Uchwała RMCz z 26.06.2006	
2.	Miejski Program rewitalizacji dla miasta Częstochowy	społeczna gospodarcza ekologiczna	1.2, 2.1, 2.2, 3.2	Uchwała RMCz z 23.05.2005 i Uchwała RMCz z 6.11.2008 (aktualizacja)	<ul style="list-style-type: none"> przygotowanie i wdrożenie pilotażowego projektu rewitalizacji
3.	Program ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2004-2015	ekologiczna, gospodarcza społeczna	1.2, 2.1, 2.2.	Uchwała RMCz z 31.05.2004	<ul style="list-style-type: none"> ewaluacja efektów realizacji programu i ewentualna aktualizacja, opracowanie średniookresowego (3+5 letniego) operacyjnego programu działania
4.	Plan gospodarki odpadami dla miasta Częstochowy	ekologiczna gospodarcza społeczna	1.2, 2.1, 2.2	Uchwała RMCz z 15.03.2004	<ul style="list-style-type: none"> ewaluacja efektów realizacji planu i ewentualna aktualizacja,
5.	Założenia do planu zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy	gospodarcza społeczna ekologiczna	1.2, 2.1, 2.2., 3.2	Uchwała RMCz z 3.12.2007	<ul style="list-style-type: none"> opracowanie i wdrożenie programów wykonawczych/operacyjnych <ul style="list-style-type: none"> Program zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej Program termomodernizacji budynków Program wykorzystania odnawialnych źródeł energii Program edukacyjno-szkoleniowy dla młodzieży, pracowników administracji publicznej, podmiotów gospodarczych i mieszkańców
6.	Program rozwoju e-Administracji miasta Częstochowy na lata 2009-2013	społeczna gospodarcza	1.2, 2.1, 2.2, 3.2	Uchwała RMCz z 2.12.2008	

Lp.	Polityka/program/plan	Sfera polityki rozwoju	Cele strategii rozwoju miasta	Status dokumentu	Zalecenia
7.	Polityka transportowa miasta Częstochowy i stanowiący jej element program rozwoju infrastruktury transportowej miasta Częstochowy na lata 2010-2017 wraz z perspektywą na lata 2018-2025	gospodarcza społeczna ekologiczna	1.2, 2.1, 2.2, 3.2	planowany	<ul style="list-style-type: none"> ewaluacja efektów realizacji „Polityki transportowej dla miasta Częstochowy” Uchwała RMCz z 5.07.2004” opracowanie i wdrożenie nowej polityki transportowej i programu rozwoju infrastruktury transportowej miasta
8.	Zintegrowany plan rozwoju transportu publicznego dla miasta Częstochowy na lata 2005-2008	społeczna gospodarcza ekologiczna	1.2, 2.1, 3.2	Uchwała RMCz z 2.2. 2005	<ul style="list-style-type: none"> ewaluacja efektów realizacji planu, ewentualna korekta i modyfikacja oraz aktualizacja na lata 2010-2017 wraz z perspektywą na lata 2018-2025
9.	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Częstochowa na lata 2005-2010	społeczna gospodarcza	1.2, 2.1	Uchwała RMCz z 26.11.2004 i Uchwała RMCz 28.06. 2007 (aktualizacja)	<ul style="list-style-type: none"> okresowa ewaluacja efektów realizacji programu i przygotowanie aktualizacji na lata 2011-2017
10.	Strategia i polityka mieszkaniowa gminy miasta Częstochowy	społeczna gospodarcza	1.2, 2.1	Uchwała RMCz z 26.11. 2004	<ul style="list-style-type: none"> ewaluacja efektów realizacji strategii i ewentualne opracowanie nowej „Polityki mieszkaniowej miasta Częstochowy na lata 2010-2020” uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, instytucjonalne, demograficzne i finansowe
11.	Miejski program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego na lata 2017-2010 – „Bezpieczna Częstochowa”	społeczna gospodarcza	1.2, 2.2, 3.2	Uchwała RMCz z 23.10.2006 i Uchwała RMCz z 25.02. 2008	<ul style="list-style-type: none"> bieżący monitoring realizacji i ocena skuteczności działań przygotowanie ewentualnej aktualizacji programu na lata 2011-2015
12.	Wieloletni program współpracy samorządu miasta Częstochowy z organizacjami pozarządowymi „Partnerstwo dla Częstochowy”	społeczna gospodarcza ekologiczna	3.1	Uchwała RMCz z 24.10.2005 i Uchwała RMCz z 8.11. 2007	<ul style="list-style-type: none"> bieżący monitoring realizacji programu ocena skuteczności działań okresowa aktualizacja
13	Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2007-2013 i programy polityki społecznej	społeczna gospodarcza	1.2	Uchwała RMCz z 13.12. 2007	<ul style="list-style-type: none"> bieżący monitoring realizacji strategii i programów polityki społecznej ocena skuteczności i efektywności działań okresowe aktualizacje
	• Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Mieście Częstochowa na lata 2006 – 2013			Uchwała RMCz z 28.08. 2006	
	• Program Opieki nad dzieckiem i Rodziną na lata 2006-2013			Uchwała RMCz z 28.08. 2006	
	• Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2007 - 2013 „Częstochowa Niepełnosprawnym”			Uchwała RMCz z 23.10. 2006	
	• Program osłony na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością na terenie Miasta Częstochowy na lata 2007 - 2013			Uchwała RMCz z 23.10. 2006	
	• Wychowanie prorodzinne najsukuteczniejszym programem profilaktycznym na lata 2007 – 2013			Uchwała RMCz z 23.10. 2006	
	• Program Przeciwdziałania Narkomanii i Profilaktyki HIV/AIDS w Mieście Częstochowa na lata 2008-2013			Uchwała RMCz z 28.12. 2007	
14.	Polityka edukacyjna miasta Częstochowy na lata 2010-2020	społeczna gospodarcza ekologiczna	1.1, 1.2, 2.2, 3.2	planowany	
15.	Założenia wieloletniej polityki finansowej miasta Częstochowy	społeczna gospodarcza	2.1, 2.2.	planowany	<ul style="list-style-type: none"> zawierające m.in. zasady racjonalizacji wydatków bieżących i majątkowych oraz zasady zarządzania długiem publicznym

Lp.	Polityka/program/plan	Sfera polityki rozwoju	Cele strategii rozwoju miasta	Status dokumentu	Zalecenia
16.	Polityka gospodarowania mieniem komunalnym miasta Częstochowy	społeczna gospodarcza	2.1, 2.2	planowany	<ul style="list-style-type: none"> w tym: „Założenia polityki gospodarowania zasobem nieruchomości miasta Częstochowy oraz zasobem nieruchomości Skarbu Państwa” uwzględniające „Zasadny gospodarowania nieruchomościami gminy miasta Częstochowy” (Uchwała RMCz z 30.06.2008)
17.	„Zdrowa Częstochowa” – Miejski program ochrony, profilaktyki i promocji zdrowia na lata 2010-2015	społeczna gospodarcza	1.2, 2.2	planowany	
18.	Program rozwoju i wspierania sportu, kultury fizycznej i rekreacji w Częstochowie na lata 2010-2015	społeczna	3.2	planowany	
19.	Strategia promocji turystycznej Miasta Częstochowy na lata 2009-2015	społeczna gospodarcza	1.2, 2.2, 3.2	w przygotowaniu	
20.	Program promocji miasta Częstochowy na lata 2010-2015	społeczna gospodarcza	3.2	planowany	
21	Wieloletnie strategie i plany działania spółek komunalnych świadczących usługi użyteczności publicznej (MPK, CzPK, ZGM TBS, ARR)	społeczna gospodarcza ekologiczna	1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1	postulowane	

Spis ważniejszych ilustracji

Rys. 1 Scenariusze rozwoju miasta w perspektywie 2030 roku.....	21
Rys. 2 Proces przygotowywania i aktualizacji Wieloletniego Planu Inwestycyjnego (WPI)	24
Rys. 3 Schemat programowania rozwoju miasta	25
Rys. 4 Schemat strategii rozwoju miasta Częstochowa 2025	28

Spis tabel

Tabela 1 Ramowa analiza SWOT dla miasta Częstochowy.....	19
Tabela 2 Mierniki/wskaźniki realizacji priorytetowych celów strategicznych.....	38
Tabela 3 Polityki i dziedzinowe programy rozwoju stanowiące instrument lokalnej polityki rozwoju miasta w poszczególnych jej sferach: gospodarczej, społecznej i środowiskowej/ekologicznej	45